

ମାୟା-ତୁଳ ଓ ମୋହିନୀ ଅଂତିମ ।

(COMPILED.)

ଶ୍ରୀଗିରିଶ ଚଞ୍ଜ୍ଯୋତି ପ୍ରେସ୍ ।

(ପିଲାମ ସଂକଷତଃ)

କଲିକାତା ।

୧୧୦ ମ୍ମ ଅଗାର ଚିତ୍ତପୁର ରୋଡ ଟାଉନ ପ୍ରାସାଦ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ମାଥ ବନ୍ଦ ହାରୀ ।

ଶୁଣିତ ଓ ଏକାଶିତ ।

ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୨୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ।

ମୁଦ୍ରଣ ୧୦ ଆମା ମାର୍ଚ୍ଚ ।

মায়া-তরু ।

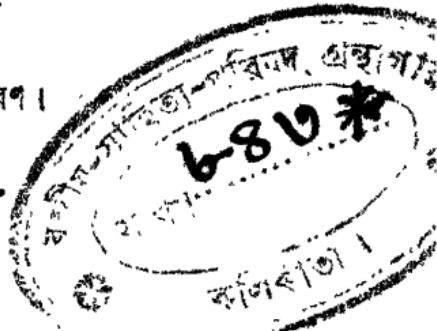
A

MUSICAL MELANGE,

ক্রিগীশ চন্দ্ৰ ঘোষ

প্ৰণীত ।

বিত্তীয় সংস্কৰণ ।

কলিকাতা ।

১১৭ নং অপার চিংপুরি রোড টাউন প্রেসে ।

আয়োগেজ্জ্বল নাথ বৃহস্পতি হারা

মুদ্রিত ও প্ৰকাশিত ।

ନାଟ୍ୟାଲ୍ପିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ।

ପୁରୁଷ ।

ଶ୍ରୀ ।

ଚିତ୍ରଭାଙ୍ଗ	... ଗନ୍ଧର୍ଜରାଜ ।	ଉଦ୍‌ଦିନୀ	... ଗନ୍ଧର୍ଜ ରାଜାବ
ସୁରତ	... ଐ ଦୌହିତ୍ର ।		କଥା ।
ଦମନକ ଛାରିତ ଶୂରୁକୁ	} ... ଶୁବତେର ସଥାଗଣ ।	କୁଳହାନୀ କୁଳଧୂଳୀ	} ବନଦେବୀଦୟ ।
	ପଞ୍ଚରାଗ ।		ମର୍ଦ୍ଦିଗଣ ।

ମାୟା-ତକୁ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ପରିତ-ପ୍ରଦେଶ ।

ହୁଲ-ହାସି ଶିଳୋପର ଉପବିଷ୍ଟା ।

(ଗୀତ)

ପାହାଡ଼ି ପିଲୁ, ଖେମଟା ।

ନା ଜାନି ମାଧେର ଆଖେ, କୋନ ପ୍ରାଣେ ଆଖ ପରାଯ ଫାସି,
ଆମିତ ଆଖ ଦେବୋନା, ଆଖ ନେବୋନା,
ଆପନ ଆଖେ ଭାଲ ଭାସି ।

ଚପଳୀ କରେ ଖେଲା, ଧରେ ଗଲା, ବେଡାଇ ମଦାଇ ଅଭିଲାଷି,
ତାରା ତୁଳେ, ପରବେ ଚୁଲେ, କରବେ ଚୁରି ଚାନ୍ଦେର ହାସି ॥

ଏମନ ମୁଲର ଅଭାବେର ଶୋଭା ଛେଡି କେନ ପୁରୁଷେର ଦାସୀ ହର ?
ଆଁମ ଏହି ମନ୍ଦିର ମଞ୍ଚରେ ଶପଥ କରି ଆମି କଥନ ଦାସୀ

ব না। এইভো টারিদিকে জীল, অবস্থানীল, এতে কি আগ
পুরনা ! এইভো টার, পাতার টার, ফুলে টাদ, জলে টাদ,
বিদিকেই টাদের বেলা—তবে আর কি টাই ? যেন মনে
হয় বিহাই ধরে সামো মেষ শুলির গায়ে হাত বুলুতে বুলুতে,
কলুদুর ভেসে যাই, কত দূর, কত দূর চলে যাই। ফুলের মধু
চুরু কুরু যেমন পীবন পালায়, অমনি আঁচল বেঁধে তাকে
ধরি, কোবার ছেড়ে দিই, পালিষ্ঠে ঘাস, আঁচল থানা নিয়ে
পালায়, আমি সঙ্গে সঙ্গে যাই। কখন এলো চুলে আঁচল
দোলে, চেউয়ে চেউয়ে চলে বেড়াই। আমার আমি, আব
কে আমার ? এমন স্বাধীন স্থথ যে বাঁধা রাখে সে আপন
আগের মান রাখে না।

নিম্নে শুরুত, শার্কণ, দমনক, হারিতের প্রবেশ।

কেমারী, কাল ফেরতা।

সকলে । রমিত বিপিন মাঝে মাতৰে আমোদে ষন।

জানারে জানারে আগ কোর কিবা অরোজেন ?

সুর । শুনীল গগণ পানে, চাহিলে উধাও প্রাণে,
কি বেধি কি দেখি যেন হারায়েছি কি রতন।

সকলে । রমিত * * *

হারি । ফুল ফুল অভিলাখে, দলে দলে অলি আসে,
সে শুভম, সে চুখন হেরি করে ছমরম।

সকলে । রমিত * * * *

—ମାର୍ଜନ-ପତ୍ର ।

ଅନ୍ତିମ ଅଥବା ଶିରେ, କୁଣ୍ଡଳ ଅଥବା ନୀରେ,
ଶ୍ରୀହଙ୍କଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀହଙ୍କଳ ତଙ୍କ ନୀଳ ଭୂବନ,
ନୌରବେ କି ଗାସ ସବେ ଭରିବେ ଭୂବନ ।

ମରଳେ । ଇମିତ * *

ଧାର୍ମାଜ ।

ମାର୍କ । ନବୀନ ନବୀନ ଧ୍ୟାନ, ଧେଖେ ଗାତୀ ହୀନ ଫ୍ଳାଂସ,
ଚଲେ ଯାଇ ଦେଖି ତାଇ ତାବି କଞ୍ଚକଣ,

ଶେଷରୋ ।

ଶୁଭ ଏମେ, ଯାଇ ଭୁଲେ ଅମନି ଶୁଭନ ।

ଶୁଭ । ତାମ ହାତ ଏଇ ଶୋନବାବ କଥା, (ଶୁଭଙ୍କର ଦେଖିଯା)
ଅବି ମବି ଏହି କି ଦେଖିବାବ ଜିନିମ ? ନା କୋଥାଓ ଯାଇ,—
ନା, ଏକଟୁ ଦ୍ୱାଡିଯେ ଯାଇ ।

ଶୁଭ । ଦେଖ ଭାଇ ଆଜ ଆମବା କତ ଦୂରବନେ ଏମେଛି,
ଦେଖୋ ଆଜ ଝାଲୋକେ ଏମେ ଆମାଦେଇ ଆମୋଦେଇ ବିଷ କଣେ
ପାବବେ ନା, ଆମରା ପ୍ରାଣ କରେ ଆଗେବ କଥା ଗାଇତେ ପାରୋ ।
ଭାଇ ଦୟନକ, ବଳ ଦେଖି ଶୁଭବ କି ?

ଶୁଭ । ଭାଇ ଶୁଭବ ଆଗେ ଲେ ଦିକେ ଚାଇ, ମରଳଇ ଶୁଭବ ।
ଶୁଭବ ଯତ ଚାଇ ତତ ପାଇ, କିନ୍ତୁ ଆବାବ ପାଇ ପାଇ ଘେନ ପାଇ ନା ।

ଶାରି । ଆମି ସମି ଭାଇ କାହାଇ ଶୁଭର, କୁଳ ଦେଖେ ଯଥନ
କାନ୍ଦି, ଆମାର ପ୍ରାଣ ବଡ଼ଠାଣୀ ହୁଏ ।

ଶୁଭ । ମାର୍କଙ୍କ କି ବଳ, ସୁମୁଲେ ନାକି ?

ମାର୍କ । ସୁମୁଲୋ କେନ ? ପଡ଼େ ପଡ଼େ ଉନ୍ଛି । ତୋମାର
ଦୌରାଞ୍ଚୋ ତୋ କୋନ ପ୍ରକରେ ମେମେ ମାହୁତ ଦେଖି ଲି, ମୁଁର

ଦେଖେଛି, ପାଥୀ ଦେଖେଛି, ଏହି ଦେଖେଛି, ଆର ମେହି ପୁଟେ ଝୁଡ଼ିଲି
ଦେଖେଛି; ତୁମି ବାଗଇ କର ଆର ଯାଇ କର, ତାର କଥା
ବୁଲି ବୁଢ଼ିମିଟି ।

ଶୁର । ମାର୍କଣ ପରିହାସ ରାଖ, ନବୀନ ହର୍ମାଦଲେର ଉପର ଯେ
ଗାତ୍ରୀ ଭ୍ରମ କରେ, ଦେଖିତେ ଝୁଲର ଡାବ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆର
କିଛି କି ଝୁଲର ଦେଖନି ?

ଆର୍କ । ଆମି ଛାଇ କି ଆର ବଲ୍ଲତେ ଏଲେମ, ତାଇତୋ ମେହି
ବୁଢ଼ୀର କଥା ତୁଳେଛି ।

ଶୁର । ଛିଃ ! ଛିଃ ମାର୍କଣ ! ତୁମି କି ମଳୟ ମାରତେର ସଙ୍ଗୀତ
ଶୋନ ନାହିଁ ! ଏମନ ଝୁଲର କଥାତେବେ ତୋମାର ପରିହାସ ! ତୁମି
ପାପିରୀ ବୁଢ଼ୀର କଥା ନିଯେ ଏଲେ ?

ଆର୍କ । ଭାଲ ଲେ ବୁଢ଼ୀ ଭାଲ ନା ଲାଗେ, ମେ ଆମାର ଆଜେ,
ତୋମାର କି ?

ଶୁର । ନୀ ଭାଇ ତୋମାର ଆର କଥାଯ କାଯ ନାହିଁ, ତୁମି ଯେବେଳ
ଛିଲେ ତେବେଳି ଧାକ, ଆମରା ଛଟୋ କଥା କହି ।

ଆର୍କ । ଆଃ ! ଏମନ କି ବୁଢ଼ୀ, ଓଂଦେର ଆର କିଛୁତେଇ ମନ
ଉଠେ ନା ।

ଶୁର । ଭାଇ ଓ କଥା ପରିତ୍ୟାଗ କର ।

ଆର୍କ । ରୋଜ ରୋଜ କିଛୁ ବଲି ନା, ଯମେର ରାଗ ଯମେ ମେରେ
ପଡ଼େ ଯୁଦ୍ଧ ହେବି । ବାତାଳ ଦୌ କରେ ଚଲେ ଗେଲ, ବଲ ବାପୁ ସେ ତିନ
କ୍ରୋଷ ରାତ୍ରା ଭେଜେ ଏଲୁମ, ଗାଁଯ ଘାମ ମ'ଲୋ ; ତୀ ନର, କେଉ
ବଲେ ଉଠିଲେନ, କେମନ ଗାନ କରେ ଗେଲ, କେଉ ବରେନ ଖେଲା
କରଇଛେ, ଯା ନର ଭାଇ ସକଳେ ବଲ୍ଲତେ ଆରଞ୍ଜ କରେନ । ଏକଟେ ହୁଲ
କୁଟିଛେ ହୁଲତେ ଗେଲୁମ, ବରେନ ତୁଳନା ତୁଳନା ବ୍ୟଥା ପାବେ ;

ଯା ଥାକେ କପାଳେ, ବାତାମ ତୌ କରେ ଖେଲ ବଳ୍ବୋ, କୁଳୁ
ଛିଡ଼ବୋ; ଆର ଏକ ଦୌଡ଼େ ଚରେମ, ମେ ଶାଶୀର କୁଣ୍ଡ ଉନିଗେ
ଆହା! ମେ କେମନ ବଲେ “କେ ଗା ତୁମି” ଆର ଏହା ହଲେ
ବଳ୍ତମ “ମାର୍କତୁ ସୁମୁଛ? ଏବୁଲବୁଲ ଡାକୁଛେ ଶୋନା!” ଶାଶ
ଶୁଣତେ ଇଚ୍ଛେ ହର ଆପନାରା ଗାଓ, ଜୁଟୋ କଢ଼ି ମଧ୍ୟମ ଲାଗାଓ;
କରେ ତୁଲେଛେନ କୁଣ୍ଡ-ଶୁଙ୍କ ଗାଇରେ; ପାତା ପାଇସେ, ଲତା ପାଇସେ,
ଜଳ ଗାଇସେ, ହାଓରୀ ଗାଇସେ; କୁଣ୍ଡ-ଶୁଙ୍କ ପାଇସେ ହଲେ ଆମରା
ଦ୍ୱାରାଇ କୋଥା !

ହାରି । ମାର୍କତୁ ତୋମାର ମେହି ବୁଢ଼ୀର କାହେ ଯାଉ ।

ମାର୍କ । ନା ଭାଇ ଶୁରତ ରାଗ କର ନା ।

ଶୁର । ଦେଖ ଭାଇ ଶ୍ରୀଲୋକେର କଥା ତୁମି ଉପହାସେ ଯୁଥେ
ଏମୋ ନା; ମାତାମହ ବଲେନ ଜାନୀ ଲୋକେର ଏହି ବତ ବେ
ଅମନ କୁଣ୍ଡମିତ ବଞ୍ଚ ଆର ନାହି; ସର୍ଗ ଆର ନରକେ ପ୍ରତେମ କିମ୍ବ
ଦେଖାନେ ଶୁଳର ବଞ୍ଚ ମେହି ସର୍ଗ, ଦେଖାନେ କୁଣ୍ଡମିତ ବଞ୍ଚ ମେହି
ନରକ । ଏତ ଶୁଳର ଥାକୁତେ ତୁମି ମେହି କୁଣ୍ଡମିତ କଥା ମନେ
କର କେନ ?

ମାର୍କ । (ସଂଗତ) କେ ଜାନେ ଯାବା କେମନ ଆକରେ ଟାନେ ।

ଫୁଣ୍ଠା । (ସଂଗତ) କି, ଏତ ବଡ଼ ଶର୍କି ! ଜଗତେ ସକଳିଇ
ଶୁଳର କେବଳ ନାହିଁ କୁଣ୍ଡମିତ ! ଭାଲ ଆମି ଦେଖ୍ବୋ, ଏତ
ଏକ ଶୁଳର ଥେଲା, ଏଥନ ଯାବ ନା, ଆର କି ବଲେ ଶୁଣି । କିନ୍ତୁ
ପୁରୁଷ ନିତାନ୍ତ କୁଣ୍ଡମିତ ନର, ଭାଲାଇ ତ ଶୁଳର ଲମ୍ବେ
ଆମାର ଥେଲା । ଧେବନ ଘେବେର ମଜ୍ଜେ ଥେଲା ଭାଲ ନା ଲାଗଲେ,
ଫୁଲେର ମଜ୍ଜେ ଏମେ ରେଲି; ଏ ଥେଲା ମା ଭାଲ ଲାଗେ, ଆରାର
ଟାହେର ମଜ୍ଜେ ଥେଲାବୋ, ଆର ଏ ଥେଲାବ ପାନେ କିରେଖ ଚାର

না। আম জানের সঙ্গে খেলবোনা—কি খেলবো ভাই
কাবি, আম ওরা কি বলে ভাই শনি !

(সুরক্ষ অগ্রসর হইয়া)

জুর। দেখ, দেখ, কি অশূর্ক দেবীমূর্তি ! এস ভাই আমরা
পরিত্ব ঘনে দেবীর পূজা করি ।

কু-হা ! আমার দেখতে পেয়েছে কি ? কে জানে । পুরুষকে
দেখা দিলেও সাধীনতাৰ কতক কমে ।

(পুঃগল, গীত)

(ধান্বাজ — একতাল)

ধোরঞ্জপা ঘন বৱণা, শবাসনা, দিক বসনা,
লগনা মগনা, কৃধিৰ দশনা, ত্ৰিনয়না তাৱা
তাৱ দীন জনে ।

মুকুকেশী শিশু শশী শিরে,
ভৈৱৰী ভীমা দমুজ কৃধিৱে,
তপন কিৱণ, চৱণ শোভন,
অট্টহাসি বামিনী দমন,
পলকে পলকে অনল ঝলকে,
নৃত্য তাপেই ডাকিনী সনে ।

(অহান)

(চিৰভাস্তুৰ ঔবেশ)

চিৰ ! হা হতভাগিনি ! তুই আমাৰ কষ্টা হয়ে, অমৰত্ব
বিসৰ্জন দিয়ে, সামাঞ্চ মহুব্যোৰ সামী হলি ! চন্দ্ৰশেখৰ তাৰাই
হউক আৰ যাই হউক, মহুব্য বইতো আৱ গহৰ্বনয় । তোৱ
এই মহাপাপেৰ মৃত্যাক্তেও আৱশ্চিত হয় মাই । তুই আমাৰ

সন্তান হতে বেমন আমার জন্ম করেছিস, তোর পুল
তোকে, তোর শেয় জাতিকে আজীবন স্থৰ্ণ করবে, এই তোর
শাস্তি। চিত্রভাস্তু জীবিত ধার্যতে স্বরত কথম কোন
নারীর সহিত অণ্ট সন্তানগ করবে না। মা করাল-বদনে !
আমি অবশ্যই তোমার চরণে সহস্র অধরাধে অপরাধী, মচেৎ
আমার সন্তানের মন সামান্য মর কিঙ্গপে হরণ করবে ! এই
শেল চিরদিনের জন্ম কেন আমার বুকে বিদ্ধ হবে ! হায় !
হায় ! সে অভাগিনীকে আর জীবিতা দেখলেম না ! স্বরত !
আমার স্বরত, হা ধৃক্ত মনুষ্য সন্তান !

কু-হা ! আমার মন থেকে একটা বোৰা নেবে শেল,
স্তুলোকের প্রতি বিৱাগ, শিক্ষিত বিৱাগ,—স্বত্ব জাত নয়,
দেখবো কেমন শিখিয়ে এ বিৱাগ রাখতে পারে ?

চিৰ। দমনকৃ, হারিত, মার্কণ্ড, এৱা মনুষ্য সন্তান বটে,
কিন্তু এদেৱ আমি শিশুকাল হ'তে লালনপালন ক'রে স্তুলোকের
প্রতি সম্পূর্ণ সুণা ভয়ে দিছি, এমন কি তাৰা স্তুলোকের
সুখ পর্যাপ্ত দেখে না। করাল-বদনে ! এই আমার প্রতিহিংসা,
এই আমার তৃপ্তি, এই আমার জীবনের স্বৰ্থ ! এই আক্ষেপ মে
রাক্ষসী জীবিতা মাই। তাৰ প্রতি, তাৰ পুত্ৰের সুণী তাকে
দেখাতে পালৈম না।

কু-হা ! আমাৰ আক্ষেপ মে জীবিতা নাই, তাৰ পুত্ৰের
নারীৰ প্রতি কিৱল অমুৱাগ জন্মাব তা দেখাতে পালৈম
না। দেখি বিৱাগি ! তোমাৰ উপদেশ আৱ আমাৰ খেলা।
তাৰা কি এদিকে আৱ আসবে ? এ বড় সুন্দৰ খেলা। মা
করাল-বদনে ! আমিশু তোমাৰ অণাম কৱি, যেন মা এ

ଖେଳା ଖେଳାଇ ଥାକେ, ଖେଳକେ ଖେଳକେ ଆବାର ସେଇ ଟାଙ୍ଗେ
ଶିଥେ ଖେଳାଇ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ମେ ଖେଳା ଡାଳ ଲାଗିବେ ନା ।

ଚିତ୍ର ! ମୀ କୁଗଦରେ ! ଡାପିତ ହନ୍ତର ଶୀତଳ କର ମୀ ! ହାମ୍
ମନେର ଆମା ଜୁଡ଼ାବାର ଅଞ୍ଚ କୁକୁଣେ ଏ କାନନ-ବାସୀ ହରେଛିଲେମ ।
ତୀ ନା ହଲେ ଚନ୍ଦଶେଖର କିରଣେ ଆମାର କଞ୍ଚାର ମାକ୍ଷାଂ ପେତ,—
ମା ପୋ ଏ ଅଭାଗିକେ ଭୁଲୋ ନା !

(ଅହାନ)

ବିତୀଯ ଦୃଶ୍ୟ ।

ପର୍ବତ-ପ୍ରଦେଶ,—ଜଳପ୍ରପାତ ।

(କୁଳ-ଧୂଳାର ଅବେଶ ।)

(ଗୌତ)

(ଭୀମ ପଲାଣି, ମଧ୍ୟମାନ)

କୁ-ଧୂ । ନିର୍ବାର ଶୀତଳ, ଶୀତଳ କୁଳ ଦଳ,
 ଶୀତଳ ଚଞ୍ଚମୀ ହାସି ।
 କିରଣ ମାଥିଯେ, କୁଳ ଦଳେ ଢାରିଯେ,
 ଧୀର ସମୀରେ ଭାସି ॥
 ମୁକ୍ତ ଚିକୁର, ବୃଦ୍ଧଳ ସମୀର,
 ହେଲା ଦୋଳା, ନର୍ମନ ବିତୋଳା,
 ଟାନ ପାନେ ଚାଇ, ଟାନ ପାନେ ଧାଇ,
 ଟାନ ଚାଲେ ଶୁଧାରାଣି ॥

ମାର୍ଗବିଜ୍ଞାନ

ପ୍ରେସ୍ ସେ

କହିଲିବାର ଗାନ୍ଧିଜୀର ବୈଦିକତିନି, ଦେଖିଲା ବୈଡାଟିନି
କାଳ ବାଲେ, କହିଲି ବେଳେ ଏକଶାତ୍ରେକାଳି ବୈଦିକତିନି ।

(ହରତାଦିଷ୍ଟ ଅବେଳା)

(ଗୀତ)

ଆଜି, ଝାପତାଳ ।

ଶୁ । ପଦିତ ସନ୍ତୋଷ ରାମେ ମାତ୍ରାଓ ହନ୍ଦିଯ ।

ପରାମ ଭରିଯେ, ଭୂବନ ପୁରିଯେ,

ଶୁରୁ-ବ୍ରଜ ପଦେ ଶୁର ହେଉ ଗିଯା ଲାଗ ।

ଅଳ ଶଳ ସମୀରଣ, ଡପନ ଗଗନ ଘନ,

ଝିକାତାନ ତୋଳ ତାନ ଢାଲିଯେ ପରାମ ।

ବ୍ୟାପିଯେ ଅମ୍ବତ୍ତ ହାନ ଅମ୍ବତ୍ତ ସମୟ ।

ଫୁରୁ । ଆହା ! ଏ କେ ଗାନ ଗାଇ, ଆହା ଆହା କେ ଏ,
ଆମାର ସଙ୍ଗେ ବୈଡାଯ ନା ? ଓ ସଦି ବୈଡାଯ, ଆମି ଓର ସଙ୍ଗେ
କତ ଦୂର ବାଇ । ଓ ସଦି ହାତ ପାତେ, ଆମି ଓର ହାତେ ମାଥା
ରେଥେ, ବାଜାନେର ଛିପର ଶୁଯେ, ଆଖିଏ ଗାଇ, ଆର ଏକ ଏକବାର
ଓର ମୁଖ ପାନେ ଚାଇ ।

(ଗୀତ)

ପରଜ, ଏକତାଗୀ ।

ଦମ । ସିତ ପୀତ ଲୋହିତ ହରିତ ମେଘ ଆଲା ଗଗଣ ଭୂରିତ,

ସ୍ଵର୍ଗ କିରଣ ଲୋହିତ ତଳନ, ନାବିଲ ନାବିଲ ଭୂରିଲ ସାଗରେ ।

ପରିଯା ଲଜ୍ଜିକା କୁଳମ ମାଲା, ସମୀରେ ଭାକିରେ କରିଛେ ଧେଳା,

ରହିଯେ ରହିଯେ ଆଣ ମୋହିଯେ, ନବୀନ ପାତା ହଭାବ ଗାଥା,

ତୁମ ତର ତର କାର କାର କାର ଗାଇଛେ ଶୁନ ମଧୁର ଶ୍ରମେ ।

ଶୁଣୁ । ଏହି ଶୁଣନ ପାଇ, ଏହି ଶୁଣନ ! କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଚାନ୍ଦ ଶୁଣନ, ଆର ତାର ଶୁଣନ ; ମାଗର ଶୁଣନ, ଆର ସରୋବର ଶୁଣନ ; ସେମନ ପରିଷତ ଶୁଣନ, ଆର ତଙ୍କ ଶୁଣନ ; ସେମନ ପଞ୍ଚ ଶୁଣନ, ଆର ଶୈକାଳି ଶୁଣନ ; ଏକଜନେର ଶୌଦ୍ଧର୍ଯ୍ୟ ଧରେ ନା, ଅସୀମ ! ଆର ଏହା ଆପଣା ଆପଣି ଶୁଣନ ।

ଶୁର । ଅଭାବେର ଶୋଭାତ ଭାଇ ଆଗ ଭରେ ଦେଖି, ଆର କି ଦେଖିତେ ଚାଇ ଭାଇ ?

(ଫୁଲ-ହାସିର ପ୍ରବେଶ)

ଶୁର । ଆମିଓ ତାଇ ଚିରଦିନ ମନେ କହେମ କି ଦେଖିତେ ଚାଇ ? ଏହି ସେ ଧୂଳୀ ଦୀଙ୍ଗିରେ ରଯେଛେ ; ଦେଖ ଓ ବୁଝି ଯା ଦେଖିତେ ଚାଇ, ତାଇ ଦେଖିଛେ । ଚିତ୍ରଭାଲୁ ବଲେଛିଲ, ‘କୁକ୍କଣେ ଏ କାନନେ ଏସେଛି,’ ଆମି ବୁଝେଛି, କ୍ଷଣ କୁ ନଯ ଏ କାନନ କୁ । ଦିନ ଦିନ ସେ ଆମାର ଖେଳୀ ଆଶେର ଖେଳା ହଲୋ ! କିନ୍ତୁ ଆମି ଜଗ-ଦସାର କାହେ ଶପଥ କରେଛି ସାଧୀନତା ହାରାବୋ ନା, କି ଜାନି ନାହିଁ କି ସାଧୀନତାଇ ଶୁଦ୍ଧ ! ଆହା ଲଭାଟି କେବଳ ଡାଲେ ଭର ଦିଯେ ରଯେଛେ ! ଡାଲଟୀ ନା ଥାକ୍ଲେ ଅମନ ଆନନ୍ଦେ ଛଲାତୋ ନା ।

ଶୁର । ଭାଇ ମମନକୁ, ତୁମି ଆମାର କଥାଯ ଉତ୍ତର ଦିଲେ ନା ?

ଦୟ । ଭାଇ ଉତ୍ତର ଆମିଓ ଥୁଜ୍ଜି, ପାଇ ନା ।

ଶୁର । ଭାଇ ଆଜ ଆମାଦେଇ ଏ ବିଷାଦେର ଭାବ କେନ ?

ଶାରି । ଭାଇ ! ଆଖି ତୋ ମୁକୁଲାଇ ଚାଇ, ଆବାର କିଛୁଇ ସେମନ ଚାଇନା, ଦେଖ ମାର୍କଣ୍ଡ ବିବର ଭାବେ ବଲେ ଆହେ ।

ଶାର । ମାର୍କଣ୍ଡ ମାର୍କଣ୍ଡ କ'ଛେ, ଆମି ଯାତ୍ର କି ଭାବୁବୋ ଭାଇ ଭାବାଟି ।

କୁଥୁ । ଡାଳ ଆଖି କେବ ଦେବା ଦିଇନା, ଓଦେର ସଜେ
କଥା କହି । ତୋମରା କେ ବମେ ସମେ ଗାନ କହେ ?

ମାର୍କ । ଆହା ହା ଯଥୁ ଚେଲେ ଦିଲେ ଗୋ ! ଆମରା କେ
ବଲବୋ ଏଥିନ, ତୁମି ଅଧିନି କରେ ଜିଜ୍ଞାସା କର, ଧାନିକ
ଜିଜ୍ଞାସା କର ।

ଶୁଭ । ଡାଇ ଏ ବନେ କୋନ ରାକ୍ଷସୀ ଏମେହେ । ସେ ହଲେ
ଛର୍ଜନ, ସେ ହଲ ତ୍ୟାଗ କରିବେ, ତଳ ଆମରା ଏଥାନ ହ'ତେ ଯାଇ ।
(ସ୍ଵଗତ) ଏକି ମାୟା ପ୍ରଭାବେ ଏଦେର ଘର ଏତ ଯଥୁର !

ହାରି । ଏସ ମାର୍କଣ ।

ମାର୍କ । ବାବାରେ ଏଦେର ଏକଟୁ ଦସାଓ ନାହି, ଧର୍ମଓ ନାହି;
ମନକେ ବୋବାଇ ପବନ ଝର୍ଜର, ପାହାଡ ଝର୍ଜର, ଜଳ ଝର୍ଜର,
ଆର ଏବେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଲେ ‘ତୋମରା କେ,’ ଝର୍ଜର ନାହି । ଆରେ
ଏ ବେ ଚାକୁଗ, ତବୁ ବଲବେ ନାହି,—ନାହି ତୋ ନାହି; ବାବୁ ତୋଦେର
ସଜେଇ ଯାଇଛି । ଦେଖ, ଆମରା ଯେତେ ବେତେ ତୁମି ଆର ଗୋଟା
କତକ କଥା କାଓ ନା ।

(ଅହାନ)

କୁ-ହା । ଏତ ଶ୍ରଦ୍ଧା—ତବୁ କେବ ଆମାର ମନେ ଆନନ୍ଦ ହଲୋ ?

କୁ-ଥୁ । ଅମୃତେ ଏଓ ଛିଲ ! ଯାରେ ଝର୍ଜର ଭେବେ, ନିକଟେ
ପେସେମ ସେ ରାକ୍ଷସୀ ର'ଲେ ଚଲେ ଗେଲ ?

କୁ-ହା । (ଅଗ୍ରସର ହଇଯା) ଧୂଳା ! ତୁମି ଏକଲା ଦୀଙ୍ଗିରେ
ରଯେହ ?

କୁ-ଥୁ । କି ଅସାର ଥନ ! ଆମାର ସେ ଝଣୀ କଲେ, ଡାର
ଅଛୁମରଣ କର୍ତ୍ତେ ଈଚ୍ଛା କହେ ।

କୁହା । (ସଗତ) ଏବେ ଖେଳା ଭାବି ବୋଧ ହଜେ (ଆକାଶେ)
ଭାଇ ତୁ ମି ଆମାର କଥାର ଉତ୍ତର ଦିଲ୍ଲ ନା, କି ତାବଚ ?

କୁହୁ । ଭାଇ ହାସି ! ତୁ ମି ସତ୍ୟ ବଳ, ତୁ ମି ଏକଳା ବେଡ଼ା ଓ
କି ଦେଖେ ? ଆମିଙ୍କ ଏବାର ଏକଳା ବେଙ୍ଗାବ ।

କୁହା । ନାନୀ ଚଲ ଖେଲିଗେ ।

କୁହୁ । ନା ହାସି, ଆମାର ଖେଳାର ଦିଲ ଆଜ କୁରା'ଳ ।

(ଅଛାନ)

କୁହା । ଆମାର ସବୁଚିତ ଶାନ୍ତି ହସେହେ । ଦାସୀ ହସନା
ନପଥ କରେଛି ; କିନ୍ତୁ ଆଗ ଦାସୀ ହତେ ଲାଲାବିତ ।

ଆଗ ବୀଧିତେ ଫିରାତେ ନାରି ।

ମନେର ଅନଳ ମନେ ନିବାରି ॥

ପାରି କିନୀ ପାରି, ହାରି ହାରି ହାରି,

ଧିକ୍ କନ୍ଧ, ଧିକ୍ ନାରୀ,

ଆମାରି ଆଗ ନହେ ଆମାରି !

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ।

—*—*—*—*

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ-ଅଦେଶ ।

ଚିତ୍ର । ଆହା ! ଆମି କଦିନ ହ'ତେ ସମ୍ମ ଦେଖିଛି,—ଯେଣ
ଆମାର ପଦତଳେ ବ'ଦେ ଆମାର ଅଭାଗିନୀ କଞ୍ଚା ରୋଦନ କ'ରେ
ବଲ୍ଲହେ, “ପିତ୍ତଃ କ୍ଷମା କର,” ମା କହୁଣାମସି ! ସଦି ତୋମାର କହନାର

ମେ ଅଭାଗିନୀ ଜୀବିତା ହୁଏ, ଆମି ତାରେ କ୍ଷମା କରି । ମାଗୋ !
ଅଜାଗାର ଅସଂଗ୍ରହ ଆଶା କି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ?

(ଉଦ୍‌ଦିନୀର ପ୍ରବେଶ)

ଉଦ୍ବା । (ପହଞ୍ଚଲେ) ପିତଃ ତଥେ କ୍ଷମା କରନ୍ ।

ଚିତ୍ର । ଏକି ! ଏଥିମେ କି ଆମି ନିଜିତ ?

ଉଦ୍ବା । ପିତଃ ! ନିଜା ନର ; ସତ୍ୟଇ ଅଭାଗିନୀ ଜୀବିତା ।
ଆମି ଏହି ପର୍ବତ ଶୁଦ୍ଧ ସାମ କରେ ଛିଲେମ, ସଥନ ଆପନି
ବାହିରେ ସେତେନ, ଆମି ଶୁରତକେ କୋଣେ କ'ରେ କାନ୍ଦିତେମ ।
ଶୁରତେର ଜ୍ଞାନ ହ'ଲେ କତ ଚେଷ୍ଟୀ କ'ରେହି ଯେ, ଶୁରତକେ ଶୁଦ୍ଧ
ଲାଭ ଯାଇ କିନ୍ତୁ ଶୁରତ ତୋମାର ଉପଦେଶମୁସାରେ ନାରୀର ମୁଖ୍ୟ
ଦେଖିବେ ନା ବ'ଳେ ଆମାର ମୁଖ୍ୟବଳୋକନ କରୁଣ୍ଡା ନା । ମାର୍କଣ୍ଡ
ଶୁରତେର ମାତ୍ରୀ, ଶୁତରାଂ ଆମାରଙ୍କ ସନ୍ତାନ ତୁଳ୍ୟ, ଆମି କତ ଦିନ
ତାରେ ଆଦର କରେ ତୃପ୍ତ ହେବି, ମେଓ ଆମାର ଦେଖିଲେ ବୁଝି
ବୁଝି କ'ରେ ଆମାର କାହେ ଆମେ ।

ଚିତ୍ର । ତୋମାର ସାମ୍ବୀର ଗୃହ ତୁରି ତ୍ୟାଗ କ'ରେ ଏଲେ କେନ ?

ଉଦ୍ବା । ଆମାର ସାମ୍ବୀ ଲୋକ ନିକାର ଭବେ, ଆମାର ପୁତ୍ରକେ
ପୁତ୍ର ବ'ଳେ ଶ୍ରଦ୍ଧ କରୁବେନ ନା, ଏହି ଅଭିମାନେ ତାର କାହିଁ ହତେ
ଚଲେ ଏମେହିଲାମ ।

ଚିତ୍ର । ମନ୍ଦରାଜାତ ଶିଖ ଆମାର ଶଧ୍ୟାଘ କିଙ୍କରିପେ ଏଳ ?

ଉଦ୍ବା । ଆମିହି ରେଖେ ଏମେହିଲେମ । ଆର ପତ୍ର ଲିଖେ,
ଶୁରତ କେ ତାର ପରିଚୟ ଦିଯେହିଲାମ ।

ଚିତ୍ର । ମେ ପତ୍ର ଆମି ପେଯେହିଲାମ, ତୁମି ମରେଛ ଏ ମିଥ୍ୟା
କଥା ଲିଖିଲେ କେନ ?

ଉଦ୍ବା । ଆମି ମରଣ ଶକ୍ତି କରେ ତିନ ଦିନ ଏହି ଦେବୀର ନିକଟ୍

উগবানী ছিলাম ; কিন্তু কেশেন বলে, “তোর মৃত্যু নাই, কেন
অকারণ আস্তাকে ক্ষেপ দিস্ ? কিছু দিন অপেক্ষা কর,
সকলই হবে ।”

চির ! বৎস ! তোমার কত দিন দেখিনি ।

উদা ! পিতৃ ! চলুন বিশেষ কথা আছে ।

(অঙ্গান)

(কুল-হাসির প্রবেশ)

কু-হা ! মাগো ! তোমার মনে কি এই ছিল মা, যে
দিবানিশি আমি অস্তর্দাহে দফ্ত হব ? ইহ কালে কি শীতল
হব না ? ইচ্ছামুরি ! তোমার ইচ্ছা কে খণ্ডন করবে ? কিন্তু
তথাপি আমি শপথ বিস্তৃত হব না, আপনার ভগ্নীর পথের
কণ্টক হবোনা । স্বরত যদি ঘৃণা করে মুখ কেরায়, সহস্র
বৎসরের আদরেও ভূলবো না । কি দাসী হব ? কখন না ।
অস্তরের জ্বালার অস্তর জ্বলে জ্বলুক, কেউ দেখতে পাবে না,
মুখে হাসবো ; অন কাঁদে কাঁচুক, তবু মনে জানবো আমি
আধীন । এই যে ধূলা আস্তে আমি একটু অস্তরালে দাঢ়াই ।

(অস্তরালে গমন)

(কুল-ধূলার প্রবেশ)

কু-ধূ ! কৈ সে ঘোগনী যে বলে ছিল, আজ আমি দেবী
পূজা করুলে আমার মনস্কামনা সিন্ধ হবে ; তাকে তো হেতা
দেখিতে পাচ্ছিনা, দেখি কোথায় গেল ।

(অঙ্গান)

কু-হা ! (অগ্রসর) এল আর চ'লে গেল কেন ? কোথায়
গেল দেখি ।

(অঙ্গান)

(ଉଦ୍‌ଦିନୀର ପ୍ରବେଶ)

ଉଦୀ । ଦେଖି କତ୍ଥୁର କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ, ଅତିମାତ୍ର ପଞ୍ଚାତେ ଦୀଙ୍ଗାଇ ।

(ପ୍ରଶାନ୍ତ)

(କୁଳ-ଧୂଲାର ପ୍ରବେଶ)

କୁ-ଧୂ । ଆସି ମିଥ୍ୟା କେନ ମେ ଘୋଗିନୀର ଅଛୁମରଣେ ସମ୍ମ ଅତିବାହିତ କରି । ମୀ ତୈରବି ! ଭକ୍ତେର ମନୋବାହୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।

ଉଦୀ । (ମନ୍ଦିରାଭ୍ୟାସର ହଇତେ) ବ୍ୟକ୍ତି ! ଅଣ୍ଟମ କର । କୁଣ୍ଡହିତ ଜଳ ମଞ୍ଚକେ ଦାଓ, ତା ହ'ଲେ ମନୋବାହୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହବେ ।

କୁ-ଧୂ । ସତ୍ୟାଇ କି ଦେବୀ କଥା କହିଲେନ ? କରୁଣାମୟୀ ଆସାର ବଳ ; କୈ, ଆର ତୋ କିଛୁ ଶୁଣିନା,—ତାଳ ଦେବୀର ଆଦେଶ ପାଲନ କରି । (ତଥାକରଣ ଓ ବୃଦ୍ଧା ବେଶେ ପରିଷତ)

(ଜଳେ ମୁଖ ଦେଖିଯା) ମୀ ବ୍ରକ୍ଷମୟ ! ଏହି କି ତୋମାର ମନେ ଛିଲ ? ଜଗତେ ଆମାର ଯୁଗାର ଭାଜନ କରିଲେ ? ଯାଗୋ ! ତୁମିଓ ରମଣ ! ରମଣୀର ରୂପ ସରସ୍ଵତ ତାକି ତୁମି ଜାନ ନା ?

ଉଦୀ । (ମନ୍ଦିରାଭ୍ୟାସର ହଇତେ) ବ୍ୟକ୍ତି ! ଦେବ ବାକେ ବିଶ୍ୱାସହାରୀ ହ'ଯେ ! ମୀ ।

କୁ-ଧୂ । ଇଚ୍ଛାମୟ ! ତୋମାର ଇଚ୍ଛାଇ ର'ବେ, ଆମାର ଆକ୍ଷେପ ବ୍ରଥା !

(ଯାର୍କଣ୍ଡ ଓ ହାରିତେର ପ୍ରବେଶ)

ଯାର୍କ । ଭାଇ ମେ ବୁଢ଼ୀ ବଲେଛେ, ଯେ ଦେବୀର କାହେ ଏଲେଇ ଶୁଭତେର ମନ ଫିରିବେ ।

ମାର୍କ । ଏକି କଥା ହେଲୋ ? ସେଇମାନୁଷେର ଯୁଧ ଦେଖିବେ ନା । ଆମି ଯେ ଆଉ ପାରିବା ।

ହାରି । ନା ପାଇ, ବେ କରଗେ ।

ମାର୍କ । ଶୁରୁତ ରାଗ କରେ ଯେ, ନଇଲେ କି ଛାଡ଼ିତେମ । ଆମି ଶୁରୁତେର ରାଗ ସହିତେ ପାରିବା । ଆହା ହା ! ଦେଖ ! ଦେଖ ! କି କୁଳପ ଲାବଣ୍ୟ ଦେଖ ।

ହାରି । ଆରେ ଆ ମଲୋ ଓ ସେ ବୁଡ୍ ଡାଇନିରେ । ଓ ଆବାର କୁଳପ ଲାବଣ୍ୟ, କି ?

ମାର୍କ । ତୁମି ଡାଇନି ଫାଇନି ବଲୋନା କାବା, ଆପ୍ତବିଚ୍ଛେଦ ହବେ ।

ହାରି । ଆରେ ଚୋକ ଚେରେ ଦେଖନୀ କାରେ ବଲୁଛିସୁ ଶୁଭ ।

ମାର୍କ । ମାଇରି ! ରମେର କଥା ଦେଖ ? ଓକେ ଶୁଭର ନା ବଲେ, କେଲେ ତୋମରାକେ ଶୁଭର ବଲୁବେ ।

କୁଣ୍ଡ । ହାର ! ଏବା ଆମାଯ ବିଜ୍ଞପ କରିଛ । ଆମି ଏଥିନି ଦେବୀ ସର୍ବକେ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରୁବା ।

(ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟେ ଅବେଶ ଓ ଦ୍ୱାର କରି କରଣ)

ମାର୍କ । ଝାଯା, ଦ୍ୱାର ଦିଲେ । ବଲି ଦେଖ ଦେଖ, ଏତେ କି ବଲୁତେ ଇଚ୍ଛେ କରେ, ଆମି ତୋ ଗିରେ ଦ୍ୱାର ଖୁଲେ ଢୁକି । (ଦ୍ୱାରେ ଆଖାତ) ଝାଯା ଦ୍ୱାରେ ଖିଲ ଦେଛେ—ଓଗୋ ଆମି ତୋମାର ଦେଖିବୋ ନା ଦ୍ୱାର ଥୋଲ ।

ହାରି । ଡାଇନି ବଲେ ଡାକନା, ନଇଲେ ଉତ୍ସର ଦେବେ କେନ ?

ମାର୍କ । ଛିଃ ! ତୋମାର ଆଣେ ଏକଟୁ ଦରନ ନେଇ । ଆମାର ଏନିକେ ଆଣ କ'ଛେ ତୁଳରାମ ଖେଳାରାମ, ଉନି ବଲୁଛେନ ଡାଇନି—ଓଗୋ ଦ୍ୱାର ଥୋଲ, ଆମି କାଳୀ ପୂଜୀ କରୁବା, ମାଇରି । ଆଃ ଛିଃ !

ଦୋର ବିଯେ ରାତ ଦିନ ଭାଗୀମା ଭାଲ ଲାଗେ ନା; ଖୋଲ ନା ହେ ।—
ନା କାବା ମୋଳାରେମ ଅଣ ନା; ନାଓ ଚେର ଚେର ସାଦା ଚୁଳ
ଦେଖେଛି, ସାଦା ଚୁଳ ବକ୍ଷେ ଅତ ଶୁମର, ଅମନ କଞ୍ଚପୁଲି ଚୁଳ କି ଆର
କାରୋ ନାହି,—ଓ ଭାଇ ହାରିତ ତୁହି ଡାକନା ଦାଦା—ଏକଟା ବକ୍ଷ
ମାନ୍ୟ ଫେରେ ପଡ଼େଛି, ଏକଟୁ ଉପକାର କର ଭାଇ ।

ହାରି । ଓ ଭାଇନି ଦୋର ଖୋଲ—

ମାର୍କ । ଛିଂ ତୁମି ବକ୍ଷ ଚଟାନେ ଲୋକ—ଚେଟାଂ ଛେଡେ ଏକଟୁ
ମୋଳାମ ଡାକ ନା ।

ହାରି । ତୁମି ଏକ କାବ କର; ଏକଟା ଗାନ ଗାଓ, ତା
ହ'ଲେଇ ଦୋର ଖୁଲବେ ।

ମାର୍କ । ବେଶ ବଲେଛ ।

(ଗୀତ)

ମିଳୁ ଥାହାଜ, ଖେମଟା ।

ଆଗ ଜଳେ ମଥାରେ ମେ ମୁଖଖାନି ମନେ ହଲେ ।

ମନଟା କରେ ଅନ୍ଧାଙ୍କ ପାନାଙ୍କ, ତୋଳାଇ ତାରେ କି ଛଲେ ॥

ସାଦା ସାଦା ଚୁଳ ଶୁଲି, ଗାଲେତେ ପଡ଼େଛେ ଖୁଲି,

କପାଳେ ପରେଛେ କଲି, ଚକ୍ର ଛଟା ଚଲେ ॥

ଓରେ ହରପଟା ଗାଇଲେମ ତବୁ ଦୋର ଖୋଲେ ନା ।

ହାରି । ତୁମି ଭାଇ ଏକ କାବ କରତେ ପାର—

ମାର୍କ । ର'ମୋ, ତୁହି ଏକଟୁ ଦୀଙ୍ଗାମ ଭାଇ । ଆମାର ମେହି
ରାଗ ରଙ୍ଗେର ମୁଣ୍ଡି ଦେଖାଇ; ଐ ମାଠେ ଆମାର ରାଗେରା ଗରୁ
ଚରାଛେ; ଡେକେ ଆମାରି, ଝରତକେ ଦେଖାବ ବଲେ ତାଦେର ସାଜିଯେ
ରେଖେଛି ।

(ଅନ୍ତରାଳ)

ହାରି । ଦେଖି କି ଆମସୀ କରେ ।

(ଅନ୍ତରାଳ)

(ଡିଲା, କୁଞ୍ଚ ପୁନଃ ଅବେଶ)

ଉଦୀ । ବଂସେ ! ଆମି ଯେବେ ଷେମନ ବଲେଛି, ତୋମାର ସର୍ବିଗନକେ ଲାଭେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କର, ଅବଶ୍ରାନ୍ତ ତୋମାର ମନୋବାହୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହବେ ।

କୁଞ୍ଚ । ଆମାର ସଂଧିରା ସମ୍ପଦ ହବେ ?

ଉଦୀ । ଏହି ଚରଣବ୍ରତ ପାନ କ'ଣେ ଅବଶ୍ରାନ୍ତ ହବେ ।

(ଅନ୍ତରାଳ ଅବେଶ ଅନ୍ତରାଳ)

(ଫୁଲ-ଖୂଲାର ଅନ୍ତରାଳ)

(ଛର୍ବତ, ମାର୍କତ, ହାରିତ ଓ ରାଗ ମକଳେର ଅବେଶ)

ଶ୍ରୀ । ଆମାର ବିଷବ କାନ୍ଦନ ବୁକେର ଶ୍ରୀ ମାଇରି ସବାଇ ଦେଥିଲେ ।

ଆମାର ମାଥାର ଶ୍ରୀ ଗୋବର ଗିରି ଆମି ଦୌଡ଼ ଦିଇ ଟେଲେ ॥

ବନ୍ଦ । ର, ର, ର, ଶାନ୍ତଶୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇ ର, ଆମାର ।

ଏମନ ଥୋଦନ ଥାଦନ ବଦନ ଥାନି ବଳ ଦେଖି କାର ।

ଆବାର ପେହଲେ ତେ ଆମାତେହେ ବେ ବାବା ମେ ଆମାର ॥

ତୈର । ଧପା ଧପ୍ ତିନଟୀ ନଯମ ଟଙ୍କ ଟଙ୍କେ ।

ଆମି ଏଲେମ ହେଠା ତାଳ ଟୁକେ ।

ଅୟବାର ଏକ ପାଶେତେ ଥାପ୍ତି ଯେରେ,

ନିଶି ଭୋରେ, ଘୁମେର ସୋରେ ନାହିଁ ନୁହେ ଉଠି ଡେକେ ।

ଦୀପ । ଧପ୍ ଧପ୍ ଭଲଛେ ଆଗୁଣ, ଧୁ ଧୁ ଧୁ ।

ଯେଥ । ଗଡ଼, ଗଡ଼, ଗଡ଼, କୁ, କୁ ।

ଦୀପ । ଚୋପ, ଚୋପ, ସାମଲେ ଥାକିମ୍, ଆବାର ଧୁ ଧୁ ।

ଯେଥ । ଗଡ଼, ଗଡ଼, ଉଡ଼ିବି କୋଥା, ଆବାର କୁ କୁ ।

ଦୀପ । ଧୂଧୂ ।

ମେଘ । ଶୁହୁଶୁ ।

ଶୀଗ । (ଚଡ଼ ମାରିଯା) ମନ୍ଦମନ୍ଦ ଏକମନ୍ଦିଳୀ ।

ମେଘ । (କିଲ ମାରିଯା) ଗଡ଼ ଗଡ଼ ଛୁଟେ ପାଲା ।

ଶକଳେ । ରାଗ ରଙ୍ଗେ ମୋରା ବଜ କଟାଇ ।

ଶୁରେର ଉଷ୍ଣର, ଶୁରେର ଠାକୁର,

ଭଣେ ଜନେ ମୋରା ଶୁରେର କାନାଇ,

ନାଚି ଗାଇ, ଆର କେନ ଯାଇ, ପାଲାଇ

ପାଲାଇ, ଅଶୁଭତି ହସ ବିଦାର ଚାଇ ।

(ରାଗଗଣ ଅଛାନ)

(ଗୀତ)

(ବେହାଗ ଥେମ୍ଟା)

ଶୁର । ଆଗ ଭରେ ଆଗ ଶୋଭା ହେରେ,

ତୁ କେନ ସାଧ ମେଟେନା ।

ଆଗ କି ଭାଲବାସେ, କିମେର ଆଶେ,

କିମେନ ଆଗ ଆର ପାବେ ନା ।

ମା ଜାନି କ୍ଷେଣ କ୍ଷେଣ, କଞ୍ଚ ସାଧ ଉଠେ ଘନେ,

ବଲି ବଲି କାଙ୍କସନେ, ସଦ୍ବାଇ ଆଖେ ହସ ବାସନା ।

ଫେରେ ଆଗ ଛାଯା ପଥେ, କେ ଘେନ କୋଥା ହ'ତେ,

ମଧୁର ହାସେ, ମଧୁର ଭାସେ, ହାସେ ଭାସେ

ଆର ଭାସେ ନା ।

ଚଲ ଭାଇ ଦେବୀ ପୂଜା କରି । ଏକି ମନ୍ଦିରେର କପାଟ ବକ୍ର
କବଳେ କେ ?

ଉଦୀ । (ମନ୍ଦିରଭୟକୁ ହିଟେ) ସଦିଭ୍ରମ ହ'ତେ ଇଚ୍ଛା ନା
ଥାକେ, ଥାରେ ଆସାନ କରେ ଯୋଗିନୀର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ କ'ରୋ ମା ।

ଶୁର । ଏକେ କଥା କରୁ !

ହାରି । ଏକଟି ବୃକ୍ଷା ଜୀଲୋକ ।

ଶୁର । ତିନିହି ବା ହନ । ମାତାମହ ବୋଲେଛେନ, ଯେ ଏହି
ମନ୍ଦିରେ ଏକଜନ ଯୋଗିନୀ ଏମେହେନ ତିନି ଅତି ପଦିଆ, ତାର
ସଜେ କଥା କଣ୍ଠାର ଦୋଷ ନାହିଁ । ମାଗୋ ଏ ଦୀନ ସଞ୍ଚାନକେ ଏକ
ଧାର ଦେଖା ଦିଲୁ । ଆଖନାର ଦର୍ଶନେ ପଦିଆ ହିଁ ।

ଉଦୀ । ବ୍ୟସ ! ଅପେକ୍ଷା କରୁ !

ମାର୍କ । ଏହିବାର ବାବା ଯାଏ କୋଥା—ଦୋର ଖୁଲ୍ବେ ଆର
ଧୋରବ ଆଁଚଳ ଟେନେ, ଭୟ ହିଁ ହବ ।

(ଉଦୀମିନୀର ପ୍ରବେଶ)

ଓ ବାବା ! ଏକି ଏ ସେହି ବୁଢ଼ୀର ଘନ ! ଆଃ ! ଛି
ଛି ଛି ; ଏର ଜଣେ ଏତ ରାଗ ରଙ୍ଗ ଦେଖାନ ।

ଉଦୀ । (ଶୁଣତକେ) ବ୍ୟସ କି ଚାଓ ?

ଶୁର । ମା କି ଚାଇ ତା ଜାନି ନା ; କି ଚାଇ ତା ଜାନୁତେ ଚାଇ ।

ଉଦୀ । ଭାଲ ଏହି ଚରଣମୃତ ପାନ କର ।

ଦୟ । ମା ଆମାଯ ଓ ଏକଟୁ ଦିନ ।

ହାରି । ଆମାଯ ଏକଟୁ ।

ମାର୍କ । ଆମାଯ ଫୋଟା ହୁଇ ।

ଉଦୀ । ସେ ସେ ଏ ଚରଣମୃତ ପାନ କ'ଲେ, ମକଳେରଇ ମନେର
ଅଭାବ ପୂରଣ ହବେ ।

ମାର୍କ । ଏମନ ନହିଁଲେ ଚରଣମୃତ ! ସେହି ଦେଖିବୋ ଅମନି ତେବେ
ଗିରେ ଧରିବୋ, କି ବଳ ହାରିତ ?

ଶୁର । ଆହା ଆମୀର ଆଗ ମାଧୁରୀ କରିବେ ଆଲୋଚନିତ !
ଯରି ! ଯରି ! ଏ ମଧୁର ସନ୍ଦର୍ଭ କୋଥା ହେତେ ହସ । ଆହା ଏମନ
ମୁଖ୍ୟ ତକ ତୋ କଥନ ଦେଖି ନାହିଁ ।

(ବୃକ୍ଷାଭ୍ୟାସର ହେତେ)

(ଗୀତ)

(ବିଂରିଟ ଧାହାଜ—କାନ୍ଦାଳୀ)

ହାଦେ ଶଶଧର ମଧୁର ଦୀବିନୀ ।
ଶୀତଳ ଶିଖ କରେ ରଜତ ମେଦିନୀ ।
ତାରୀ ମଳ ଜାଗେ, ପ୍ରେମ ଅଛୁରାଗେ,
ଘୁମେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ନରମା ଭାବିନୀ ।
ମଳର ବିହରେ, କଲିକା ଶିହରେ,
ପର ପରଶନେ କୁମାରୀ କାବିନୀ ।
ଧୂମର ନୀରମ, ଚଲେ ଧୀର ପଦ,
ହିରି କୀଣ ତମ୍ଭ ନା ହେବି ଦୀବିନୀ ॥

ତବ । ଆଜୀ ଏକି ମାୟା-ତକ୍ର ?

ଆମ ତକବର ତୋରେ କରି ଆଲିଙ୍ଗନ ।

(ଫୁଲ-ଧୂଲାର ତକ ହେତେ ନିର୍ଗମନ)

ଶୁ-ଶୁ । ରେଖ ରେଖ ପଦେ ତବ ନିଳାୟ ଶରମ ॥

ଭୈରବୀ ଝୁଁଁରି ।

ଶୁର । ବବି ଶଶୀ ତାରୀ ଦୀବିନୀ ହାସି,
ନବ ତକୁ ରାଜି କୁଞ୍ଚମ ରାଶି,
ହେବି ଦିବ୍ୟ ନିଶି ଆଗ ଉନ୍ମାସି,
ରଜିତ ଗାୟୋ ଚାହି ତୋ ଆଗ ।
ନା ଜେନେ ମରିତ, ନା ଜେନେ ପୁରିତ,

না বেথে হৃদয়ে দিয়েছি মান ।

মে সাধ পুরিল, আগ তরিল,

করলো কাতরে কঙ্গ। দান ॥

মন । আলিঙ্গন করি তরু নবীন পর্মব ।

(একজন জীলোকের তরু হ'তে অকাশ)

ঢৌ । এসহে হৃদয়ে এস হৃদয় বপন ।

হারি । আম তরু করি তোরে আলিঙ্গন দান ।

(দ্বি জীলোকের অকাশ)

হিন্দী । সঁশিছে অধিমী পদে কুল শীল মান ।

মার্ক । আয়রে অটবী তোরে ধরি এঁটে সেঁটে ।

(তৃতীয়ার অকাশ)

তৃঢ়ী । এই বে এলাম নাথে আমি শুঁড়ি ফেটে ।

মার্ক । আরে র ; মে যে ছিল গুৱা চৌড়া, এ বে বেঁটে
লেঁটে । যাই হ'ক এতো আমার হলো একটৈটে ।

গুরুণে ।

(গীত)

বিঁবিট—খেম্ট্য ।

হাসরে যামিনী হাস আগের হাসি রে ।

আজ পেয়েছি তারে যারে ভাল বাসি রে ॥

মুচ্কে হাস কুসম কলি, মন বুঁৰেছি খুলে বলি,

আগ বরে যার সুখার রাশি, সুখার রাশি রে ।

কু-হা । হা! এক দিনের খেলা আমার এক দিনে কুগাল ।

বৰনিকা পতন ।

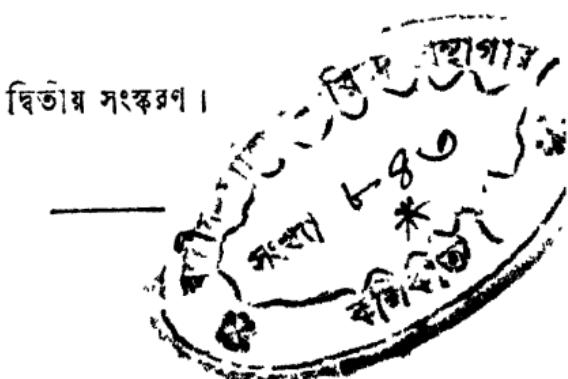
ମୋହିନୀ ପ୍ରତିମା ।

THE MAGIC STATUE.

ଗୀତ-ନାଟ୍ୟ ।

ଆଗିରିଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷ ପ୍ରଣିତ ।

ଦିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ।

କଲିକାତା

୧୧୭ ନଂ ଅପାର ଚିଂପୁର ରୋଡ ଟାଉନ ପ୍ରେସେ

ଆଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବନ୍ଦ ଦ୍ଵାରା

ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ ।

पाठक धीमान् ।

ପାଷାଣେ ପ୍ରେମେର ହାନି ; ପାଷାଣେର (୭) ଗଲେ ଆଗ,
ପାଷାଣେ ପ୍ରେମେର ଖେଳା କୋଥା ତାର ଶୀମା ?
ଅତିଦିନ ଆଶା ଯାଇ, ପାଷାଣ ଫିଲିଙ୍ଗା ଚାଇ;
ପାଷାଣେ ଅକ୍ଷିତ ଦେଖେ ଘୋହିନୀ ଅତିମା ।

୧୨୮୭ } ଶିକ୍ଷାରନାଥ ଚୌଦୁଗୀ ।
୧୯୮୮ ଟେଲି }

ନାଟ୍ୟାଲ୍ଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ।

ହେମନ୍ତ ।

ନିହାର ।

ସାହାନୀ ।

କୁରୁମ ।

ଭଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ଓ ଘର୍ଷିତାଗଣ ।—

ମୋହିନୀ ପ୍ରତିମା ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

ଚିତ୍ର-ଶାଲା ।

ହେମତ ଓ ସାହାନା ।

(ଗୀତ)

ପାହାଡ଼ି ପିଲୁ—ଖେମଟା ।

ମା । ଛି ଛି ଭାଲବେମେ ଆପନ ବସେ କେ ରଯେଛେ ।
ସାଥେ ବାଦ ଆପନି ମେଧେ କେଂଦେ କେଂଦେ ଦିନ ବୟେଛେ ॥
ଯେଚେ ପ୍ରାଣ ଧାରେ ବେଚେ, କେ କବେ ଦାନ ପେଯେଛେ,
ଦିନ ଗିରେଛେ ପ୍ରାଣ ରରେଛେ, ସାଥେର ଧେଲା କାଳ ହ୍ୟେଛେ ॥

ହେମ । ଧାରେ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାଚୋ ନାକି ?

ମାହା । ତୁ ଯି କି ଏକଜମ ଥିଦେଇ ?

ମୋହିନୀ ଅତିଥୀ ।

ହେମ । ଆମାର କି ତୁମି ଧାରେ ବେଚ୍ବେ ?

ଶାହା । ହୁମ୍ ହଜ୍ରେ ଦୀର୍ଘ ଯଦି ।

ହେମ । ନା ଭାଇ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ କାରିବାର ପୋଥାଳ ନା, ପ୍ରାଣଇ ଆହେ ଆବାର କୁନ୍ଦ ପାବୋ କୋଷା ? ତୋମାର ମତ କୁନ୍ଦ ଖୋରେର କାହେ ଆମି ଧାର ଲାଇ ନା ।

ଶାହା । ତୋମାର ମତ ଜୋକୋରକେଓ ଆମି ଧାର ଦିଇ ନା । ଛଟୋ ମିଟି କଥାର ଦାଳାଲିତେ ଭୁଲେ ଆମି ପ୍ରାଣ ବେଚେ ପଥେ ପଥେ ବେଡ଼ାଇ ଆର କି ?

ହେମ । ଏତ ଭୟ ? ତୁମି ମହାଜନ ନୟ ; ତା'ହଲେ ଏତ ଭୟ ଥାକୁତୋ ନା ।

ଶାହା । ଆର ତୁମି ଭାରି ମହାଜନ, ସହଲ ଏକ କ୍ଷରୋ ଆଗ ।

ହେମ । ତାଇ କୋନ୍ ରାଖିତେ ପେରେଛି, ହାତେ ହାତେ ସିଂପେ ଦିରେଛି ।

ଶାହା । କାକେ ?

ହେମ । ଏହି ନା ଆମାର ଜୋକୋର ବଲ୍‌ଛିଲେ ?

ଶାହା । ଆବାର ଥେ ଏଥିନି ବଲ୍‌ବେ ।

ହେମ । କେବ ?

ଶାହା । ଏହି ଦାଳାଲିତେ ।

ହେମ । ବୁଝିଛି କୋନ କଥାଇ ଶୁଭେନୀ, ଆମାର ସା ସହଲ ଛିଲ ତାତୋ ପେହେହ, ଆର କଥାର କାଥ କି !

ଶାହା । ଆହା ! କୁଳିରେ ଆଗ କେଢେ ଲିଇଚି—ମା ? ତେବେ ତେବେ ଆକା ଦେଖେଛି ।

ହେମ । କିନ୍ତୁ ଏମନ ଆର ଦେଖନି ।

ମୋହିନୀ ଅତିଥୀ ।

୫

ମାହା । ଏକ ରକ୍ତ ସମ୍ମ ଯମନି, ହୁଦିନ ଧରେ ଭାକୀମୋ
ହୁରୋଲୋ ମା ।

ହେମ । ସତ ତୋମାର ମଜେ ହେଠା ହବେ ତତ ବାଡ଼ବେ ।

ମାହା । ତାଳଓତୋ ଆଗେ ।

ହେମ । ଶୁଣ—

ମାହା । ଏବାରେ କି ଉତ୍ତର ଦିଇ ବଳ ଦିକି ?

ହେମ । ଆନି ଆଗେ ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ତବେ ତ ଉତ୍ତର ଦେବେ ।
ଆଗ ନା ପେଲେ ବୁଝି ଆଗ ଦାଉନା ?

ମାହା । ପ୍ରାବାର ପିତ୍ରେମ୍ ଥାକଲେ ଦିଇ ।

ହେମ । ତବେ ଆର ମହାଜନି କରୋ ନା, ସମି କଟେ ଚାଷ
ପିତ୍ରେମ୍ କରୋ ନା ।

ମାହା । ନିପିତ୍ରେମ୍ ହୟେ, ଆଗ ହାତଛାଡ଼ା କଟେ ବଳ ନାକି ॥

ହେମ । ବଲନି ; ସେ ସକ୍ତ ଥାକେ ତୋ କର ।

ମାହା । ଅମନ ସକେ କାଷ ନାହିଁ ।

ହେମ । କାଷ କି କାରି ଥାକେ ? କାଷ ଆପନା ହତେଇ ହୁଏ ।

(ଗୀତ)

ମାହାନା—ଆଡ ଖେଟ୍ଟା ।

ଆଗେର ମତନ ପେଲେ ପରେ, ଆଗ କି କାରୋ ଯାନେ ଆନା ।
ନା ପେଲେ ଆଗ ଦେବେନା ଭାଲବାସା ଦେ ଜାନେନା ॥
ଚାଇନେ ତୋ ଭାଲବାସା, ଦେଖିବୋ କେବଳ କରି ଆଶା,
ପିଯାସା ଭାଲବାସା, ଭାଲବାସା ଯାଇ କି କେନା ?

ମୋହିବୀ ପ୍ରତିଯା ।

ମାହା । ବେଦ ବେଦ ଗ୍ରନ୍ଥରୀତି, ଶିଖିଲେ କୋଣା ?

ହେମ । ତୁମି ତୋ ଅନେକକେ ଶିଖିଲେଛ, ବଳ ଦେଖି ଏକି
ଶେଷା କଥା ?

ମାହା । ଯା ହକ୍ ଶୁଣେ ଥୁମି ହଲେମ ।

ହେମ । ସବି ଥୁମି କରେ ଥାକି ତୋ ବକରିସ୍ ଦାଓ ।

ମାହା । କି ବକରିସ୍ ?

ହେମ । ତେବନି କରେ ଏକବାର ବଲେ, ଆମି ତୋମାର
ଚେହାରା ତୁଳି ।

ମାହା । ଆଜ୍ଞା ବନ୍ଧି (ଉପବେଶନ)

ହେମ । (ଚେହାରା ତୁଲିତେ ତୁଲିତେ) ଉଠନୀ, ଉଠନୀ ।

ମାହା । ତୁମି ଗୋ ହୟେ ଥାକୁଲେ ଆମି ବସିବାନା ; କଥା
କଥ ତୋ ବନ୍ଦି ।

ହେମ । ଆଜ୍ଞା ଆମି କଥା କଢି, ତୁମି କଥା କରୋନା,
ତୁମି ଅମନି ଥେବୋ ।

ମାହା । ଦେଖ ତୋମାର ଏ ହେନଟା ଦେଖେ ଏକ ଦଣ ପାକୁତେ
ଇଚ୍ଛା କରେନା । ଆମି କି ଯାଉସ ନାହିଁ ?

ହେମ । କେ ? କି ହେନଟା କରେମ ?

ମାହା । କଥାଯ କାଯ ନାହିଁ, ଆମି ବସିବାନା ।

ହେମ । ଆଜ୍ଞା, ଏମ ହୁଙ୍ଗନେ କଥା କଇ ।

ମାହା । କଥା ଓ କଇବୋ ନା ।

ହେମ । କେନ ?

ମାହା । ତୁମି କି ମତ୍ୟ କଥା କଇବେ ?

ହେମ । ଶିଧ୍ୟା ତୋ ଶିଧିନି, ଶିଧ୍ୟା ଶିଧିଲେ ଘନକେ
ଏକଟା ମିଛେ ତୋଳାନେ ପାତେମ ।

ଶାହା । ଆଜ୍ଞା—ଏକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ଯଦି ତୁ ଯ
ମତ୍ୟ ବଳ, ତା ହଲେ ଆମି ଗୋଟିଏ ପ୍ରାସାଦୋ ; ଆର ସତରଙ୍ଗ ତୁ ମି
ଛବି ହୁଲାବେ, ତତରଙ୍ଗ ଆମି ବସେ ପାଇବୋ ।

ହେମ । ତୁ ମି ଯତି କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରେ, ତାର ବହି ଏକଟା
ବିଷ୍ଣ୍ଵା ବଲି, ଆର କଥନ ଆମାର ମୁଖ ଦେଖୋନା ।

ଶାହା । କେନ ତୋମାର ମୁଖ କି ଏତ ହୁଲାବ ଯେ ଆମି
ଦେଖିବେ ପାବନା କର ଦେଖାଚୋ ?

ହେମ । ଭାଲ ତୋମାରି ମୁଖ ଦେଖିବୋନା ।

ଶାହା । ଦିଲି ଦେଖେଇ ଦୁଃଖରେ ପେରେଇ, ଓଣ ଭରେ ମିଥ୍ୟା
କଥା କଇବେ, ଆଜ୍ଞା କପେ ।

ହେମ । ନା, କିନ୍ତୁ ମିଛେ ବଲେଇ ହବେ ନା, ମିଛେ ଅମାଣ
କରେ ଦିଲେ ହବେ ।

ଶାହା । ଆଜ୍ଞା, ତୁ ମି କି ଆମାର ଭାଲ ବାସ ?

ହେମ । ବାସି ।

ଶାହା । ଏହି ନାଓ ; ଏକଟା ମିଛେ କଥା ଏକଶଟାର ଧାକା ।

ହେମ । ଅମାଣ କରେ ହବେ ।

ଶାହା । ତୁ ମି ପାକା ଚୋର । ଯା ହୋକ୍ ତୋମାର ବିଷ୍ଣ୍ଵା
କିଛୁ ଆଦାୟ କଲେବ ।

ହେମ । ବାଟ୍‌ପାଡ଼ି କରେ !

ଶାହା । ନା ; ତୋମାର କାହେ ଆମି ଧାକୁବୋନା, ଚଲେଇ ।

ହେମ । ସଢ଼ି ସଢ଼ି କଥା ଓଳଟାଇଛେ ; ଏଟା ଓ ଯେ ଓଳଟାଲେ
ବାଚି ।

ଶାହା । କି କଥା ଓଳଟାଇଛେ ବଳ ତୋ ?

ହେମ । ତୁ ମି ଯେତେ ଚାହିଲେ ।

ମାହା । ତୁ ମି ସେ ମିଛେ ବଲେ ।

ହେମ । ଆଖି ସଦି ମିଛେ ନା ବଲେ ଧାକି ?

ମାହା । ଦେଖୋ ! ଆଜ୍ଞା ଓ କଥା ଶାକ ; ତୋମାର ବେ
ହୟେଛେ ?

ହେମ । ନା ।

ମାହା । ବେ କରେ ନା ?

ହେମ । ହଁ ।

ମାହା । ବେର କିଛୁ ପିଲ ହୟେଛେ ?

ହେମ । ହୟେଛେ ; କିନ୍ତୁ ଏକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କଣେ
ପାରେ ନା ।

ମାହା । କି କଥା ?

ହେମ । ଆଖି ଯାକେ ବେ କରେ ତାକେ ଭାଲବାସି କି ନା ।

ମାହା । ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା ନାହିଁ ବା ବଲେ ।

ହେମ । ଆଖି ବଲିବୋ ନା ବଲେ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ ବାବନ କରି
ନା ; ଆଖି ଭାଲବାସି କି ନା ଜାନି ନା ।

ମାହା । ଆଜ୍ଞା ଗାର ସଙ୍ଗେ ବେ ତବେ, ତୁ ମି ତାକେ ଦେଖେଛୋ ?

ହେମ । ତାର ଛବି ଆମାର କାହେ ଆଛେ, ଦେଖିତେ ଚାହ
ତୋ ଦେଖାତେ ପାରି ।

ମାହା । ସଦି ଦସ୍ତା କରେ ଦେଖାନ ?

ହେମ । ଏହି ମେ ଛବି ଦେଖୁନ ।

ମାହା । ତବେ ତୁ ମି ଭାଲବାସ ?

ହେମ । ଜାନି ନା ।

ମାହା । ନାମଟା କି ?

ହେମ । ନିହାର ।

ମୋହିନୀ ଅତିଥୀ ।

୧୫

ମାହା । ଆଜ୍ଞା ମେଘ ତୋମାର ମିଛେ କଥା ଦେଇବ ଦିଲି, ଫେର ସବ ଦିକି ଆମାର ଭାଲବାସ କି ନା ।

ହେଁ । ବାପି,—ମିଥ୍ୟା ମଜ୍ଜା ବିଚାର କରେ ବଳ ।

ମାହା । ତୋମାର କଥା ଆମି ଏକଟା ବୁଦ୍ଧିତେ ପାରି ନା ।

ହେଁ । ମେ ତୋ ଆମାର ଭକଳୋ ଆଗେର ଦୋଷ ନୟ, ମେ ତୋମାର ଡାଢା ଆଗେର ଦୋଷ ।

ମାହା । ଆମାର ସବ ଲୋଧ, ଆମି ଟାକା ନିଯମେ ଏବେହି କି ନା ।

ହେଁ । ଶୁଣି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହଣ,—ମର୍ମେ ବ୍ୟଧା ମାଓ କେନ ? ଆମି କି ତୋମାର ଟାକାର ମରେ କିନ୍ତୁ ଚାଇ ? ତୁ ଯିହି ଏକଟା କଥା ଭୁଲେଛିଲେ ମାତ୍ର ।

ମାହା । ତୋମରୀ ଆମାଦେଇ କେନା ବେଚାର ମଧ୍ୟେ ଘରେ କର,—ନା ?

ହେଁ । ତୋମରୀ କେନା ବେଚାର ମଧ୍ୟେ କିନା, ତା ତୋମରୀ ଜାନ, ଆମି କେମନ କରେ ଜାନବୋ; ଆମି ତୋ ବେଚୀ କେନା ଜାନି ନା ।

ମାହା । ଆଜ୍ଞା ! ତୋମାର ଝୋର ଆଜ କୋନ ଇକ୍କଟେ ହବି ଏଂକେହ ?

ହେଁ । ନା ।

ମାହା । କେନ ?

ହେଁ । ଏଥନ ତୋ ବିବାହ ହୁଅନି ।

ମାହା । ବେ ନାହିଁ ହଲୋ ? ଆମାର ଓ ମଜ୍ଜେ ତୋମାର ତୋ କୋନ ଶୁଦ୍ଧ ନେଇ ।

ହେଁ । ବେଶ କିଛି ନା, ତୁ ଯି ଅଧିକ ବଲେଛିଲେ ଆମବେନା, ତାର ପର ଏମେହୋ; ଶୁଦ୍ଧଦେଇ ତୋ ବେଶ ବାକି ନାହିଁ ।

সাহা ! শুব্দেছি ! পাঁচ শো টাকা দিয়ে এনেছে বলে তাই
থেটা দিচ্ছো ।

হেম । পাঁচ শো টাকা, এক টাকার কথা হচ্ছে না ।

সাহা । দেখ, এই আমার আংটির দাম হাজার টাকা ;
তোমার পাঁচ শো টাকার বদলে এই আংটি দিলাম ।

হেম । রাগ করে ?

সাহা । না ।

হেম । ইঠা রাগ করেছ ; তা আমার অপরাধ নাই, সত্য
বলবার তো আমার কথা ।

সাহা । আমি সত্যই বলছি রাগ করিনি । আমরা বেশী,
আমরা বার কাছে যখন থাকি, তার মতন হয়ে থাকি, তোমার
যখন টাকার ভাঙ্গিল্য, তখন তোমার কাছে থাকলে টাকায়
ভাঙ্গিল্য হেথানই উচিত ।

হেম । আচ্ছা তোমার আংটি আমি নিচি, কিন্তু তুমি
এই মালা ছড়াটা নাও, মাথায় পর্বে ।

সাহা । নিলুম, কিন্তু তোমার কাছে রইলো ; যখন তুমি
ছবি তুলবে, তখন মাথায় দিয়ে বসবো ।

হেম । আচ্ছা ; মাথায় দিয়ে বস ।

সাহা । আগে আমার দুর জান্তেম না, তাই পাঁচ শো
টাকা চেয়ে ছিলেম । আর কারো কথা বলতে পারিনি, কিন্তু
তুমি টাকা দিয়ে কায় পাবে না, এ নিশ্চয় ।

হেম । আর কি দিয়ে পাবো ?

সাহা । আর কিছু থাকে তো নাও ?

হেম । তুমি যা চাও তাই দেবো ।

ସାହା । ଆଖି ଯା ଚାଇ ତୀ ତୋମାର ନାହିଁ, ଅଗ୍ର କି ଦିତେ
ପାରେ ତୀ ବଳ ?

ହେଁ । ତୁମି ଯା ଚାବେ ।

ସାହା । ଆମାର ଏକଟି କଥା ରାଖିବେ ?

ହେଁ । ତୋମାଯ ସବେ ଡାକବୋ, ତବେ ଆସବେ ?

ସାହା । ଆସବୋ ।

ହେଁ । ସତ୍ୟ ।

ସାହା । ଦ୍ୟାମ ଶୁଣଲେ ବୁଝାତେ ପାରେ, ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟ ।

ହେଁ । କି ଦ୍ୟାମ ବଳ ? କିନ୍ତୁ ଏକଟି ଛାଡା । ତୁମି ଯଦି
ଆମାଯ ବିବାହ କରେ ବାରଣ କର ତୋମାର ସେ କଥା ଥାକବେ ନା ।
ତାର କାବଣ ଆଛେ ; ଆମାର ଯାର ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ହେଁ, ତାର ପିତାର
ସଙ୍ଗେ ଆମାର ପିତାର ପରମ ବଜୁଦ୍ଧ ଛିଲ । ତୋହାରୀ ଏକତ୍ରେ ବାଣିଜ୍ୟ
ଧାରୀ ଅନେକ ଧନ ସଂପଦ କରେଛିଲେନ । ଉଭୟେର ମତ, ସମ୍ପଦି
ବିଜାଗ ନା ହେଁ । ତୋର ଏକ କଞ୍ଚା, ଆର ଆମାର ପିତାର ଆମି
ଏକ ପୁତ୍ର । ତୋହାଇ ଆମାଦେର ଧିବାହ ପିତାର କରେଛିଲେନ । ଆମରା
ଉଭୟେଇ ଆପଣ ଆପଣ ପିତାର ନିକଟ ସତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟ, ଆର
ତାରୀ ଉଭୟେଇ ସ୍ଵର୍ଗେ ।

ସାହା । ସତ୍ୟ ବନ୍ଦ ତାଇ ବିବାହ କରେ ? ଭାଲ ବିବାହ
କରେ ବାରଣ କଚି ନା, ଅଗ୍ର ଯା ବଲବୋ ଶୁଣିବେ ? କିନ୍ତୁ ଦେଖୋ,—

ହେଁ । ଆମି ଶୀକୃତ ।

ସାହା । ବିବାହ କରେ, କିନ୍ତୁ ବିବାହେର ପର ଶୀର ଶୁଖ
ଦେଖାତେ ପାବେ ନା—

ହେଁ । ଶୀକାର ! ଏହି ମାଲା ମାଧ୍ୟାଯ ଦିନେ ବନ୍ଦୋ ।

ସାହା । ଆଜି କ୍ଷମା କର ।

ହେଁ । କେବେ ?

ସାହା । ଆଜ ଆମାର ଏକ ଭାବନା ହୁଅଛେ ।

ହେଁ । କି ଭାବନା ?

ସାହା । ମେଥେ ପାଞ୍ଚ ରକମ ଦେଖିବୋ ବଳେ ଏ ପଥେ ଦୋଡ଼ିହେଲି ;
କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଦେଖୁଣ୍ଟେ ପାବନା, ଏହି ବନ୍ଧୁ ହୁଅଥିଲା ।

ହେଁ । କେବେ, ଆମିତୋ ତୋମାର ନାମଲେ ; ମେଥିଲେଇ
ଦେଖୁଣ୍ଟେ ପାଞ୍ଚ ।

ସାହା । 'ନା, ମେ ଚକ୍ର ଧୋଲେଲି ; ଆଜ ଚକ୍ରମ ; ଏକଟା କଥା
ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ତୁମି କି ଚାଓ ? ତୋମାର କି ସତ୍ୟ ମତ୍ୟ
ଆଗ ନାହିଁ ।

ହେଁ । ଆଗ ନାହିଁ ? ଆଗ ଜାନାବୋ କାରେ ।

(ଗୀତ)

କାଳାଂଡା—ଆଡାଟେକ ।

ମାତୁଯାରା ହାରା ଆଗ କେ ଫିରାତେ ପାରେ !

ବିଶାଳ ସାଗରେ, ତୁଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗ' ପରେ,

ଗହନେ ଗହରେ, ନିର୍ମଳ ନିର୍ବରେ,

ନିରମଳ ଆଗେ ଖୁଁଜେଛି ତୋମାରେ ॥

ରୁକେ ବଞ୍ଚପାତି ଧରେଛି ଦାମିନୀ,

କାନ୍ଦିଯାଛି ସତ କେନ୍ଦେହି ସାମିନୀ

ହାଲି ଉଷାମନେ କୁଳ କୁଳବନେ,

ଅମିଯାଛି କୁଳ ହାରେ ॥

(କୁଞ୍ଚବେର ପ୍ରବେଶ)

(ଗୀତ)

ସାହାନୀ—ଖେଟା ।

ସତମେ କିନ୍ବୋ ସତମ, ମନେର ଆଶ୍ରମ କିନ୍ବୋ କେନ ।
ଏକି ହୟ, ଏତ କି ସଯ, ଫୁଲେର ମତମ ପ୍ରାଣଟି ବେନ ॥
ଫୁଟେଛେ ସକାଳ ବେଳା । ରାତ୍ରା ଆତା କଢ଼େ ଖେଲା ।
ଶୁଖାବେ ସାଧେର ନିହାର ନା ଜାନି କାର ମୋହାଗ ହେନ ॥

ଏହି ଷା, ବାବାଙ୍ଗୀ ଚଲେ ଗେଛେ । ଏକ ଏକ ଦିନ ହାତ ତାଲିର
ଶୂମ ଦେଖେ କେ ? ଆଉ ବୁଝି ଗାନ ଭାଲ ଲାଗେ ନି । କେ ଜାନେ
କଥନ କୋନ ମେଜାଜେ ଥାକେନ ।

(ଅଞ୍ଚାନ)

ସିତୀର ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭାଙ୍କ ।

(କାନନ କୁଞ୍ଜ,—ସାହାନୀ ଓ ଅଶୁଭମ ।)

ସାହା । ତୁମି ଏହି ଚିଟିର ଜରାବ ନିମ୍ନେ ଏମ, ତୁମି ଯା ବଲୁବେ
ତା ଶୁନ୍ବୋ ।

ଅଶୁ । ଜରାବ ତୋ ଏଥିନି ନିମ୍ନେ ଆସୁଛି, ତୁମି ଆମାର
କଥା ରାଖବେ ତୋ ?

ମାହା । କିମ୍ବୁ ଆମ ଆମଙ୍କେ ହସେ ନା, କେବଳ ଉକମେ ଆମାର
ମହେ ଦେଖା କରାତେ ହସେ ।

ଅନ୍ଧୁ । ହଁ ! ଏତ ବଜୁଇ କଥା । ଆମାର ମାମାତ ଭାଟି,
ଆମି ଆମ ଦେଖା କରାତେ ପାରେ ନା ?

ମାହା । ଆଜାହା ତବେ ଯାଓ ।

ଅନ୍ଧୁ । ଦେଖୋ ଚହିଗେ ଠେଲ୍‌ମେନାତୋ ?

ମାହା । ଆଶାକକ ।

(ଅନ୍ଧୁ ଅଛାନ)

(ଅଧିକ୍ରେତର ଅବେଶ)

ମହୀ । ତୁମି ବେ ଆମାର ଏତ ଅନୁଗ୍ରହ କରେ ତା ଜାନିନା ।

ମାହା । କେବ, ଆମାର କଥା ଶୋନ ; ତୋମାର ମକୋଦମାର
କି ହଲୋ ?

ମହୀ । ମେ କଥା ଆମ କେବ ଭାଇ, ଏଥନ ତୋମାର କାହେ
ଏସେଛି, ହୁମୁ ଜୁଡ଼ାଇ ।

ମାହା । ତୋମାର ଭୟ ! ଆମି ଦିବାମିଶି ଅଳ୍ଛି, ଆମାର
କାହେ ତୁମି ଜୁଡ଼ାବେ କେମନ କରେ ?

ମହୀ । ବୁଝେଛି ହେ, ତାହି ତୋମାର ଆମ କାହାକେଓ ଭାଲ
ଲାଗେ ନା । ମେ ତୋ ଥୁବ ଅଯୋଜ୍, ତାର ଛବି ତୋଲାଯ—ଥୁବ ଶୁଣ
ଆହେ ଦେଖ୍ଛି ।

ମାହା । ତୋମାର ସା ବଲ୍ଲାର ଜଞ୍ଚ ଡେକେଛି ତା ଶୋନ ।
ଆମିହି ତୋମାର ମର୍ମନାଶର କାରଣ, ତୋମାର ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ୟ
ହିଲ୍ ଦେନା କେବ ହସେ ? ଆମାର ଗହିଯାର ଜଞ୍ଚ ତୋମାର ପୋକ୍ତା-
ଦେର ଦେନା, ବାଜୀର ଅଞ୍ଚ ତୋମାର ବାଡି ବୀଧା, ନଜନ-କାନନେର

ଏହି ସାମଗ୍ରୀନ ଖାନି ଆମାକେ ବିଶେଷତଃ, ଇହାର ମାତ୍ର ତୋମାର ସମ୍ମତ ଦେଶାଲିଙ୍ଗୋଧ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଆମାର କଥାରେ କଥାର ମୁଖେ ବରେଛି ଭାଲବାନି । ଆମାର ମତ ପାପଠାର ମଜେ ତୋମାର ଆଳାପ କରା ଉଚିତ ନର । ତୁମି ଅତିମରଳ, ତୁମୁଣ୍ଡ ଆମାର ଢାଓ, ଆମି ଆମାର ନଇ ତୋମାର ହୁବ କି ?

ମହି । ତୁମି କି ଉପଦେଶ ଦିବାର ଜଣ ଆମାକେ ଡେକେ ଛିଲେ ? ଅନେକ ଉପଦେଶ ପେଯେଛିଲାବ, ତୁମୁଣ୍ଡ ମର୍ବଶାସ୍ତ ହରେଛି । ତୁମି ଉପଦେଶ ଦିଛୁ, କିନ୍ତୁ ତୁମି ଜାନନା ଆମି ଏହି ମଧେ ଆଖି ଦିତେ ଅନ୍ତତ, ସବୁ ସ୍ଵତ୍ତୁ କାଳେ ଜାନ୍ତେ ପାରି ତୁମି ଏକଦିନ ଆମାକେ ଭାଲ ବେଶେ ।

ମାହା । ଆମାର ଜଣ ଅନେକ ହୃଦୟ ପେଯେଛ, ଆର କେନ, ଆମାର ଭୋଲ ? ନା ଭୁଲେଓ ଆମାର ମଜେ ଆର ଦେଖା ହବେନୋ ।

ମହି । ତୁମି କି ଏହି ବ୍ରଜାଧାର କର୍ମାର ଜଣ ଆମାକେ ଡେକେ ଛିଲେ ?

ମାହା । ଆମି ସବି ଭାଲ ବାସ୍ତେ ପାତେମୁଁ ତୁମି ବଧାର୍ଥି ଭାଲବାସାର ପାତ୍ର । ଆମି ଅଭାଗିନୀ, ଆମାର ଭାଲବାସାର୍ଥ କ୍ରମତୀ ଆଛେ କି ନା ଜାନିଲା, କି କଚି ତା ଜାନିଲା, କିନ୍ତୁ ହିର କେବ ଯେ ପଥେ ଏତଦିନ ଚଲେ ଏଗେଛି, ମେ ପଥେ ଆର ଚଲବୋନା । ତୋମାର ଦେମାର ଜଣ ଆର ଲୁକିଛେ ଧ୍ୟାକବାର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ; ତୁମି କାହାରୋ କାହେ କଣୀ ନାହିଁ, ଆମି ତୋମାର ମକଳ ଖଣ ପରିଶୋଧ କରେଛି, ଏହି ତୋମାର ପାଞ୍ଚନାଦାରଦେର ରସିଦ ନାହିଁ ।

ମହି । ତୁମି କି ପାଗଳ ? ନା ଆମାର ବିଲେ ଆର କି ଖେଳା ଖେଲଛୋ ?

ମହି । ଆଖି ପାଗଳ କିମ୍ବା—ଆନିନୀ—ଖେଳାଇ କିମ୍ବା
ଆନିନୀ, କେବଳ ଏହି ଆଖି ଯେ ମନେର ଶ୍ରୋତେ ଭେଦେ ବେଡ଼ାଛି ।

ମହି । ଭାଲ ତୋମାର ଏ ଅସୁନ୍ଦିତ ପରିବର୍ତ୍ତନେର କାରଣ କି
ବଳ୍ଟେ ପାର ?

ମହି । ଆଖି ଆପନାର ଜ୍ଞାପେର ଗୌରବେ ମନେ କରେଛିଲାମ
ଏହି ପଥେଇ ସ୍ଵର୍ଗ,—ଆଖି ଜାନ୍ତମ ନା, ସାହାରୀ ଜ୍ଞାପେର ପୂଜୀ
କରେ, ତାହାମେର ଚକ୍ର ଆଖି ସ୍ଵର୍ଗ ।

ମହି । ଆଖାର ଚକ୍ର ?

ମହି । ଶୁଣ ! ତୁ ମି ଆର ଓ ସବ କଥା ଆମାକେ ବଲୋନା,
ଆର ଆମାର ଅପରାଧି କରୋନା ; କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଏହି ମାତ୍ର ବଳ୍ଟି,
ଯେ ସାର ଜନ୍ମ ଆଖି ସର୍ବତ୍ୟାଗୀ ହବୋ ତାକେଓ ଆଖି ଚାଇ ନା ;—

ମହି । ତବେ କି ଚାଉ—

ମହି । ତୋମାର ତୋ ବଲେମ, ମନେର ଶ୍ରୋତେ ଭେଦେ ବେଡ଼ାଛି,
କି ଚାଇ ଜାନିନା ।

ମହି । ତୁ ମି କି ପଟ୍ଟୋର ପ୍ରେମେ ଏତ ପଡ଼ିଲେ ?

ମହି । ଘନ ହାତ ଧରା ନର ତା ତୋ ତୁ ମି ଜାନ । ତୁ ମି
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ତୁ ମି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟକେ ଭାଲ ବାସ, ଆଖି ଦେବତାକେ
ଭାଲସାମନ୍ଦେନା କେନ ?

ମହି । ମେ ଦେବତା ନା ! ତାର ଦୌରାଞ୍ଜେ ରାତ୍ରେ ବାଜାରେ
ବେଶୀ ଥାକବାର ଯୋ ମାଇ—

ମହି । ମେ ଦେଶମ ନିଷେଧ ସାଥେ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ନିଷେଧ ଗିଯେ
କି କରେ ତା ଜାନ ?

ମହି । ଆଖି ତୋ ଆର ଅନ୍ତିମ ଜ୍ଞାନେ ମୁହଁରାଇ ନା ; ହୁଥ
କିନ୍ତେ କେଉ ଡଙ୍ଗିକେ ଡାକେ ?

ମାହା । ଭାକେ, ତୁ ମିହ ଆନ ନା ।

ମହି । ସତେ ଏତ ?

ମାହା । ତୋମାର ଦା ସମ୍ବାଦ ସବେହି—

(କଏକଜନ ଲୋକେର ଅବେଶ)

୧ମ । ବିବି ମାହେବ କେମନ ନନ୍ଦର ଏମେହି ଦେଖ ଦେଖି,
(ଛବି ଲାଇଯା ।)

ମହି । ଦେଖି ଦେଖି, ଏ ଚମ୍ବକାର ଛବି ! ଦେଖ କେମନ ଛବି !
(ମାହନାର ପ୍ରତି)

ମାହା । ଏ ଛବି ସଥନ ତୟେର ହୟ, ତଥନ ଆମି ଜାନି ।

ମହି । ଏ ଛବି ଏକେହେ କେ ?

ମାହା । ତୁ ମି କି ମନେ କର, ଦେବତା ଭିନ୍ନ ଏ ଛବି କେଉ
ତୁଳଣେ ପାରେ ?

ମହି । ତବେ କି ତୋମାରି ପୋଟର ଏଇ କାଷ ?

ମାହା । ଛବିଥାନା ଭାଲ କରେ ଦେଖ, ଦେବତାର କାଷ କି
ନା ବୋଲ ।

୨ୟ । ନା ବାବା ଏତେ ଧୂଗ ଧୂମୋର ଗନ୍ଧ ପେଲେମ ନା, ମାପ
କର । ଏତେ ଏକ ବେଟା ପାହାଡ଼େର ଉପର ଗେ ଆକାଶ ପାଲେ
ଚରେ ସମେ ଆହେ ।

୩ୟ । ଦେଖି ! ସର୍ବାର୍ଥି ଏ ଦେଖ ଚିତ୍ରିତ !

୨ୟ । ଈସ ! ତୋମାର ଯେ ଭାବ ଲାଗିଲା ହେ ।

୩ୟ । ତୁ ମି ଅଙ୍କ କି ବୁଝିବେ । ଏ ଏକଜନ କବି; ଆପ-
ନାର ହୃଦୟ ଅଭିମାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛେ ।

୨ୟ । ବା ! ତୋମାର ତୋ ବିଦ୍ୟା ଭାବି ହେ । ହୃଦୟ ଅଭିମା

ଦୂରେ ଥାକିଲେ, ବନେ ଖିରେ ଅନୁମତାନ କରେ !... ଓ କେ ଏକବ୍ୟାଟା
ଶିକ୍ଷାରୀ, ବନେ ବାଧ ମାର୍ତ୍ତେ ଗିରେଛେ ।

ସାହା । ହଦୁରେ ଅଭିମା ହଦୁରେ ଥାକେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଯୋଗୀ
ମେହି ଅଭିମା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଧ୍ୟାନ କରେ ।

୨ୟ । ବାବା ! ବୁଢ଼ ସରେମେ ପୀରିତେ ପାହଲେ ।

ସାହା । ମେଟା ଦୋଷ ନା ଗୁଣ ?

୨ୟ । ସାବାନ ହେଲେ ବଟେ ।

୩ୟ । କେ ହେ ?

୧ୟ । ଓର ପୀରିତେର ପୋଟ ।

୩ୟ । କେ ମେ ?

୨ୟ । କେ ବାବା ତାର ଠିକୁଜି କୁଣ୍ଡ ଜାନେ ବଚର ଦୁଇ ଟଙ୍କେ
ବେଟା ଏମେ ମଞ୍ଚ ଏକଥାନା ବାଡ଼ୀ ନିଲେ, ଲୋକ, ଜନ, ଗାଡ଼ୀ
ଘୋଡ଼ା, ଧୂମ ଧାର ; କାକୁ ମଙ୍ଗେ ଆଲାପ କରଣ ନେଇ, ପୌଟା ଧାତେର
ଲୋକ ବାବା—ବିମେର ବେଳା ବେରୋନ ନା ।

୩ୟ । ଦିନେ କି କରେ ?

୨ୟ । ଯମ ଜାନେ ବାବା । ତର ବେତର ଲୋକ ଆନା
ଗୋନ୍ଥ କରେ ; କେଉ ବେଶ୍ୟାର ଦାଲାଲ, କେଉ ଏକଟା ଭାଲ
ଫୁଲ ଏମେହେନ, କେଉ ଏକଥାନା ହାଡ଼ ଏମେହେନ । ଶୁନ୍ତେ
ଗାଇ ବେଟା ମୁଟୋ ମୁଟୋ ଟାକା ଛଡ଼ାଇଛେ । ବିବି ସାହେବ ପିରୀତ
ଫିରୀତ ରାଖେନା ; କିଛୁ ଆଦାର କଲେ ? ବେଟାର ଅଟେଲ ଟାକା
ବାବା ! ମଜାର ଆହେ । କଥା କ'ଜୁ ନା ଯେ, କିଛୁ
ଆଦାର କଲୋ ?

ସାହା । ଅଭୂଲ୍ୟ ରଙ୍ଗ ।

୨ୟ । ଏକ ରଙ୍ଗଟା ଓନି ?

ସାହା । କି ରହୁ ତା ସୁରତେ ପାରେ ନା, କିନ୍ତୁ ମେ ରହ କାହେ
ଥାକୁଲେ, ଅଗ୍ର କୋନ ରହେଇ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନା, ——

୨ୟ । ବେଟୋର ଦିନ ଆହେ ଦ୍ୱାଦ୍ଵାରା, ——

ସାହା । ଦେଖ ! ତୋମାଦେଇ ଆମି ଓ ଅଗ୍ର ଡାକିନି, ଆମି
ଆଜ ତୋମାଦେଇ ନିଷ୍ଠଟ ବିଦ୍ୟାଯ ନିତେ ଡେକେଛି ।

୨ୟ । ଯୋଗିନୀ ହବେ ପ୍ରେସେ ନାକି ?

ସାହା । ହତେ ଓ ପାରି ବଲ୍‌ତେ ପାରି ନା ।

୨ୟ । ବୀ ବା ଚେର ରକମ କେରାଳେ ବାବା ।

ସାହା । ତୋମାର ଡେକେଛି କେନ ଜାନ ?

୨ୟ । କେମନ କରେ ଜାନବୋ; ଶୁଣ୍ଟେ ପ୍ରାରିନି ତୋ ।

ସାହା । ଆମାର ଏକଟି କଥା ରାଖ୍‌ତେ ହବେ ।

୨ୟ । କି କଥା ?

ସାହା । ଏହି ହୀରାଧାନି ତୁମି ନାହା । ତୁମି ତୋମାର ଶ୍ରୀର
ଗହନା ବେଚେ ଆମାର ମହିତ ଆଲାପ କରେଛିଲେ, ଏହି ହୀରାଧାନି
ବେଚେ ତୋମାର ଶ୍ରୀକେ ସେଇ ସକଳ ଗହନା କିମେ ଦିଓ ।

(ଅନୁଭବେର ପ୍ରବେଶ)

ଜୟ । ବାବା ଆମି କି କମ ଛେଲେ ? ଏହି ତୋମାର ପତ୍ରେର
ଜବାବ ନାହା, ଏଥିନ ଦୟା କରେ ତୋ ? ତୋମାର କାବ୍ୟ ତୋ କରେ
ଦିଲାମ, ଏଥିନ ଆମାର ଆଗ ବୀଚାବାର ଉପାୟ ?

ସାହା । ନାହି ବା ବୀଚୁଲେ ।

ଜୟ । ବଟେ, ବଟେ, ଆଜ ଏହି କଥା ! ମନେ କରେ ଦେଖ,
ଆମୀ ହତେ କାକେ ନା ପେରେଛ ?

ସାହା । ତୋମାକେ ସଦି ଭାଲୁବାସି, ତୁମି କି ଭାଲୁବାସିବେ ?

ଜୟ ! ବାବୀ ଆଉ ମେ ବାବୀ, କାଳ ସମ୍ବବେ । ଯେବେ ମାନ୍ୟ
ତୋଳାତେ ଜାନେ କେ ?

ଜାହା । ତୁମି ତଥେ ଭାଲ ସମ୍ବବେ ନାହିଁ ? ଆମି ତୋମାର
ମଜ୍ଜେ କଥା କବେ ନାହିଁ । ଏହି ଆମି ମାନ କରେ ସମ୍ବଲେଶ୍ ।

ଜୟ । ନା ସାବା ! ମାନ କରୋନା ତା'ହଲେ ଆଗେ ବାଚବୋ
ନା ।

ଓସ । ମେ କି ହେ ! ତୁମି ଏମନ ବ୍ରଦିକ, ମାନ ଭାଙ୍ଗିତେ
ପାରୋ ନା ?

ଜୟ । କି କରେ ଭାଙ୍ଗବୋ ବଳ ଦେଖି ?

ଓସ । ଯାନ ଭାଙ୍ଗା ଆର କି ! ବ୍ରଦିତା କରେ ଏକଟା
ହାସିଯରେ ଦାଓ ନା ।

ଜୟ । ଝନ୍ଦରି ! ଏକବାର ଫିରେ ଢାଓ, ଦେଖ ଚେହାରା ଯନ୍ଦ
ନୟ, ଏଥିମ ମେତଳାର ଅନୁଶ୍ରହତେ ସା ବଳ ।

ଓସ । ଓହେ ! ତୁମି ଏକଟା ଗାନ ଗାଓ ତା'ହଲେ ମାନ
ଭାଙ୍ଗବେ ।

(ଗୀତ)

ପିଲୁ—ଧେମ୍ଟା ।

ଜୟ । ଆମ ତୋମାରେ ମାନା କରି ଅନ୍ତଟିପ୍ରନି ବେଡ଼ନା ।
ହନ୍ଦ ମାଚାତେ ଦୋଲେ କହୁ ଯଇ ବେଯେ ଗେ ପେଡ଼ନା ।
ଆଡ଼ ନୟନେ ଝୁଲୁମ ଭାରି, ହେବନା ଆଗେ କାଟାରି,
ବିନ୍ଦି ତୋମାର ଛାନନ ଦଢ଼ି, ଏକଶବାରି ନେଡ଼ନା ॥

କୈ ଭାଇ କଥା ତୋ କହିଲେ ନା ?

୩୫ । ତୁମି ଭାଇ ଠାଟ୍ଟା ସବେ କରେ, ତା ମା ହଲେ ଏକଟା ଉପାର୍ଜନ ବଲେ ଦିତେମ, କଥା ନା କରେ ଥାକୁତେ ପାରେ ନା ।

ଅଶ୍ଵ । ନା, ଠାଟ୍ଟା ସବେ କରେ ନା, ବଲେ ଦ୍ୱାଃ ।

୩୬ । ତୁମି ଧାନିକ କାଳି ଯୁଧେ ମାଥ, ଆର ଏହି ନଳଟାର ତୋମାର ଲେଜ କରେ ଦିଇ ।

ଅଶ୍ଵ । ହଁ ! ଠାଟ୍ଟା କଢ଼ୋ—

୩୭ । ତୋମାର ତୋ ଆଗେଇ ବଲେଛି, ତୁମି ଠାଟ୍ଟା ମନେ କରେ; ତୋମାର ଯା ଖୁସି କର, ଆମରା ଚଲେମ ।

ଅଶ୍ଵ । ନା ଭାଇ ରାଗ କରେ କେନ, ଯା କରେ ହବେ ବଳ ?

୩୮ । (ଜୟନ୍ତିର ଯୁଧେ ମନ୍ଦୁର କାଳି ଦିଯା ଓ ନଳେ ଲେଜ କରଣ) ଆର ତୋମାର ମାଦୁର ମାଥାର ଗୀତଟି ଗାଓ ।

(ଗୀତ)

ମନ୍ଦୁ—ଆଡ଼ା ଧେମ୍ଭା ।

ଅଶ୍ଵ । ମାଦୁର ମାଥାଯ ମନ କେଡ଼େ ନେଯ
ଦୋଲ ଦିଲେ ସହି ଆମ୍ଭା ଡାଲେ ।
ନେମାର ବୌକେ ଏକେ ବୈକେ
ଫିରୁତ ବିଧୁ ଚାଲେ ଚାଲେ ।
କାଥେ କହୁ, ଲୁଟତୋ ଯଧୁ,
ହାନା ଦିତ ସାଜ ସକାଲେ ;
ଆଡ଼ ନୟନେ ହାଡ଼ ଭେଙେ ଦେ,
ଘାଡ଼ ଗୁଜେ ଗେ ଉଲ୍ଲୋ ଥାଲେ ॥

କେ ଭାଇ କଥା ତୋ କଇଲେ ନା ?

ଯହି । କିମ୍ବା ଏକଟା ତୁଳ ସଥେ ଦିଇଲୋହ ।

ଅନ୍ଧ । କି ବଳ ଦେବି ?

ଯହି । ଆଖି ଏକଟା ଯତ୍ର ଆମି, ଏକଟା କେଳେ ହାଡ଼ୀ ପଡ଼େ ଦିଲି, ଆଖି ତୋମାର ଚୋକୁ ବୈଧେ ଦିଇ, ସମି ତିନ ବାରେର ଭିତରେ ହାଡ଼ିଟା ଭାଙ୍ଗିତେ ପାର, ହାଡ଼ି ଓ ଭାଙ୍ଗା ମାର ଓ ଡାରୀ ।

ଅନ୍ଧ । ଏ ଯେ ଫେଚାଂ ଭାବି ହେ ।

୨ୟ । ଫେଚାଂ ଆର କି, ଫଟ କରେ ଭେଜେ ଫେଲିବେ; ଆର କି ?

{ ସକଳେ ଅନ୍ଧର ଚକ୍ର ବନ୍ଧ କରଣ ଓ ଉହାର ହାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିତେ }
{ ଯାଉୟା ଓ ସକଳେ ମନ୍ତ୍ରକେ ଥାବଢ଼ା ମାରଣ । }

ଅନ୍ଧ । ଓ ବାବା ରେ, ଶାଲାରୀ ଥୁଣେ, ଆମାକେ ଥୁନ କଲେ,—

(ପ୍ରଶ୍ନାନ)

ମାହା । ଓକେ ତାଢ଼ାଲେ, ଓର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଦରକାର ଛିଲ ଯେ ।

୨ୟ । ବନିହାରି ଯାଇ, ଆଜ କାଳ ବ୍ରକମ ବ୍ରକମ ଜିନିମେ ହୋମାର ଦରକାର; ଓ ଡାଇନ କାଟା ଜିନିମେ କି ଦରକାର ଠାର ?

ମାହା । ତୋମରା ଏକଟୁ ସମୋ । (ମହିଜ୍ଞେର ପ୍ରତି) ଏ ଦିକେ ଏସ ଏକଟା କଥା ଆଛେ ।

(ଉତ୍ତରେର ଅନ୍ଧାନ)

୨ୟ । ଏଇବାର ବେଟୀ ନାକାଲୁ ହବେ ।

ଅନ୍ଧ । ତୁ ମି ହୀରେଥାନା ଫେଲେ ବାର୍ଥ ମେ ଯେ ?

୨ୟ । ତୁ ମି ଓ ସେମନ ଓର ଭୂଷକୁନିତେ ଭୋଲ; ବେଟୀ ଏକ-ବାନା ହୁଡ଼ି ଦିଲେ କି ଦୀର୍ଘ କହେ ।

୩ୟ । ନା ତୁ ମି ବୁଝିତେ ପାରନ୍ତି, ଓର ସଥାର୍ଥି ଥିଲେର ଭାବ

ବଦଳେଛେ । ତୁମି ସମ୍ମତ ବୁଝାନେ—ଶୋକଟା କି ତର ସବ ହେଉଥିଲା ?

୨ୟ । କି ତର ତାଇ ଜାଣି ନା ; ଏକବିଷ ଦେଖେଛିଲାମ ହେବେ ତୁମି ବଟେ ; ଆର୍ଯ୍ୟ କଣ ଟାକା ତାଓ ବୁଝାନେ ପାରି ନା । ମେ ଦିନ ଏକଟା ଗୁଡ଼କୋ ଗୋଲାପ ଫୁଲ ଏକ ଶଟାକା ଲିହେ କିନିଲେ ; ଆର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଯା ଚାଇ, ତାରେ ତାଇ ଦେଉ । ତୁମି ଏକ କଡ଼ା କଡ଼ି ନିଯରେ ବାଓ, ତୋମାଯି ଦଶଟା ଟାକା ବିଷେ ଦେବେ । ତୁରେଛି ଏ ବେଟୀର କଥାଯି ମାଗେର ମୁଖ ଦେଖେ ନା, କିନ୍ତୁ ଇମି ଆଜୀର ବଲେନ ଆମାର ସଙ୍ଗେ କୋନ ସୁବାଦ ନାହିଁ । ଆମାଦେର ନେକା ପେଇସେହେଲ କିମ୍ବା, ଦିନ ରାତି ଏକତ୍ର ଥାକେନ, ଆର ସୁବାଦ ନାହିଁ !

୩ୟ । ଆମି ଏ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରି !

୨ୟ । କିମେ ?

୩ୟ । ତୋମାର କଥାର ଦ୍ୱାରା ବୋଧ ହଜେ ମେ ବ୍ୟକ୍ତିର କିଛୁରଇ ଦରକାର ନାହିଁ ।

୨ୟ । ଦରକାର ନେଇ ତୋ ଓ କଥାଯି ମାଗେର ମୁଖ ଦେଖେ ନା କେନ ?

୩ୟ । ଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛାଜା ତାମ ସମ୍ମେହ ନାହିଁ ; ‘ତା କେମ’ ଆମରା ବୁଝାନେ ପାରେବୋ ନା ।

୧ୟ । ଭାଲ ମେ କି କରେ ?

୨ୟ । ଛବି ଆଂକେ ; ଆଜ କାଳ ବାଜାରେ ତାମି ଛବି ଚଲିଛେ ।

୧ୟ । ବଟେ ! କତକଞ୍ଜଳୀ ଛବିର, କାଗଛେତୋ ଝୁଖ୍ୟାତ ଦେଖାନେ ପାଇ, ମେକି ତାର ଆଂକା ନାକି ?

୨ୟ । ତା ହରେ, ମରାନେଇ ତୋ ଝୁଖ୍ୟାତ କରେ ।

(ସହିଜ୍ଞ ଓ ସାହାନାର ଅବେଶ)

ମହୀ । ତୁମି ଯଦି ଏ କଥା ଅମାଗ କଲେ ପାର, ତା ହଲେ ତୁମି
ବା ବଳ୍ବେ ତା ଶନବେ ।

ଶାହୀ । ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ସେଓ, ତୁମି ଆପଣି ଦେଖେ
ବୁଝୁତେ ପାରେ ସେ ମେ ମନ୍ତ୍ର ଲୋକ ।

ମହୀ । ତୁମି ଆପଣି କି ତାର ବାଡ଼ୀତେ ସାତାଯାତ କର,
ନା, ତୋମାର ନିତେ ଏସେ ।

ଶାହୀ । ଆମାର ସଥନ ଇଚ୍ଛା ତଥନ ଯାଇ, ତିନି ବାଡ଼ୀତେ ନା
ଥାକଲେଓ ଯାଇ ।

ମହୀ । ଦେଖ ତୋମାର କଥା ଏଥନେ ଅବିଶ୍ୱାସ ହଚେ,
ଯହୁଯୋର ଏତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ତା ଆମି ଜାନି ନା ।

ଶାହୀ । ଆମି ତୋ ମହୁୟ ବଲିନି, ତିନି ଦେବତା ।

ମହୀ । ଯଦି ମତ୍ୟ ହୁଯ, ଦେବତାଇ ବଟେ ! ଆମି ସର୍ବପ୍ରାପ୍ତ
ହୁୟେଛି, କିନ୍ତୁ ଆଉ ତୋମାର ନିଷ୍ଠାଟ ସେ ଉପଦେଶ ପେଲେଯ, ତା
କଥନ ଭୁଲବେ ନା ; ଆଉ ବୁଝୁତେ ପାଲେଯ ଆମରା ପଣ୍ଡ, ଆମରା
ମହୁୟ ନାହିଁ ।

ଶାହୀ । ଏହି ତୋମାର ବାଗାନ ତୋମାରି ରାଇଲ, ଆର ଦିନ
ଛ ଚାରି ଆମି ଅଧିକାର କରୋ । ତାର ଭାଡ଼ା, ଏହି ଚକ୍ରର
ଅଳ ; ସତୀଶ ବାବୁକେ ବଲୋ ଯେ ତାର ବାଗାନ ଧାନିଓ ଆମି
ଆର ଛ ଚାର ଦିନ ଅଧିକାର କ'ର୍ବ ; ଏହି ଦୁର୍ଖାନି ବାଗାନେର
ଭିତର କୋନ ଧାନି ଦରକାର ହବେ ତା ଜାନିନି, ଚାରିଦିନ
ବାଦେ ତୋମାଦେର ଜିନିସ ତୋଷାଦେଇ ଦେବ । (ସତୀଶ ବାବୁକେଓ
ଏହି ଚକ୍ରର ଅଳେର କଥା ବ'ଲୋ । ବ'ଲୋ ଶାହୀ ଆଉ କେଂଦେହେ ।)
ଏ କାହା କିମ୍ବାତେ ହବେ, ହାନି ମୁଖେ ଆର୍ମ ଦେଖେ ବୁଦ୍ଧିନି ;

ହାର ! ଏ କାଳା କି ଆର କେଉ କେହେହେ ? (ସକଳେର ଅଭି)
ତୋମାଦେର କାହେ ଆଜି ବିଦୀର ହଲେମ, ଆମାର ଅତ୍ତ କାଥ୍ ଆଛେ,
ଆମି ଚଲେମ, (ସଗତ) ଆହା ! ଶୁଦ୍ଧାବେ ସାଥେର ନିହାର ।

୨୩ । ବୁଝେଛି ପିଲୀତେର ତୁକାନ ଉଠଛେ ।

(ଅହାନ)

ସ୍ଵିତୀଯ ଗର୍ଭାଙ୍ଗ ।

—
—
—

ନିହାର ଓ ସାହାନା ।

(ଗୀତ)

ଥାନ୍ତର—ମଧ୍ୟମାନ ।

ନିହା । ଜାନିନା କେନ ଯେ ଭାଲବାସି ।

ସତନେ ସାତନା ବାଡ଼େ କେନ ଯନ ଅଭିଲାଷି ॥

ଦେଖି ବା ନା ଦେଖି ଭାଲ, ଭାଲବେସେ ଥାକି ଭାଲ,

କି ହଲ ବିଫଳ ଆଶା, ବାସନା ସାଗରେ ଭାସି ॥

ଆପନି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗାଏ କତେ ଚେମେହିଲେନ କେନ ?

ସାହା । ଆପନାର ନିକଟେ ଆମି ଶୁଭ୍ରତ ଅଗ୍ରାଧେ ଅପ-
ରାଧିନୀ, ଆମାର କ୍ଷମା କରନ ।

ନିହା । ଅଗନ୍ତୀଶ୍ୱର କ୍ଷମା କରନ ।

ସାହା । ଆପନି କ୍ଷମା କରେନ ନା ?

ନିହା । ଆମାର ଦ୍ୱାମୀ ଆମାର ଡ୍ୟାଗ କରେଛେ, ତୋମାର
ଅଗ୍ରାଧ କି ?

সাহা । আপনার স্বামীর অপরাধ নাই, আমি অপরাধী ।

নিহা । আমার স্বামীর অপরাধ নাই আমি জানি; তিনি ত আমার বিবাহের পূর্বেই আমাকে বলেছিলেন আমার সহিত সাক্ষাৎ করেন না ।

সাহা । তার কারণ আমি; আমি আপনার স্বামীকে কৌশলে মত্য বদ্ধ করি ।

নিহা । কথা শুন্তে শাখ হয় বটে; তোমার ক্রপ বিষ কি অপর কৌশল ছিল? তাঁরে আমি ধেরে জানি, তাঁর নিকটে কি কৌশল চলে?

সাহা । কৌশল চলে না সত্য, কিন্তু তিনি ক্রপেরও বশীভৃত নন ।

নিহা । তবে তোমার বশীভৃত হলেন কেমন করে?

সাহা । কেন বদ্ধ হলেন তা আমি জানিনা। তিনি আমার ছবি তুলতে নিয়ে গিয়েছিলেন, আপনার ছবি দেখে, মনে ঝুঁত হলো, আপনার সঙ্গে বিবাহও হবে অন্তেও—

নিহা । চূপ করে কেন?

সাহা । অচূতাপে আমার স্বদৰ্ঘ দণ্ড হচ্ছে, তাই বলতে পাচ্ছি না ।

নিহা । তুমি কানচো কেন?

সাহা । আমার কানাই দেখুন; স্বদৰ্ঘ দেখাতে পারো না। আমি পিপাসী, আপনিও পিপাসী, সে স্থধ! কার আগ না চায়; কিন্তু আক্ষেপ আপনিও পেলেম না তোমায়ও বাঞ্ছিত করেম ।

নিহা । আমার জন্য আক্ষেপ কেন?

ଶୁଣା । ଆମାର ପିଗ୍ଯାମୀ ଏ ଜୀବନେ ଖିଟିବେଳୀ ; କିନ୍ତୁ
ଅଛକେ ଦେଖେ ସେ କୁଥି ହସ ସେ ପଥର ରୋଧି କରେଛି ।

ନିଃା । ଆମାର ନିକଟ ଏମେହ କେମନ୍ତୁ

ଶାହା । ମନେ ମନେ ଆକାଙ୍କ୍ଷା, ସଦି ତୋମରି କାହା ନିଧି
ତୋମାକେ ଦିତେ ପାରି ।

ନିଃା । ଆମାର କ୍ଷମୀ କର, ତୁମି ଆପନିଇ ଆପନାର ପରି-
ଚର ଦିଲେ ତୋମାର କଥା ପ୍ରତାରଣା ନୟ ଆମାର ଧାରଣୀ ହବେ
କେବନ କରେ ଜ୍ଞାନଲେ ?

ଶାହା । ଆପନି ଆପନାର ସ୍ଵାମୀକେ ଚେନେନ ; ଅବଶ୍ୟଇ
ଜାନେନ ତିନି ଦେବତୁଳ୍ୟ । ନିଃୟ ତାର ଦର୍ଶନେ ମନେର ମାଲିନ୍ୟ
ଦୂର ହବେ ଏ କଥା ଅନାୟାସେ ଅଛୁଭବ କରେ ପାରେନ । ଏହି
ନିରିତ୍ତେ ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ କରେ ସାହସ କଲେମ !

ନିଃା । ତୁମିଓ ସଦି ଆମାର ସ୍ଵାମୀକେ ଚେନ, ତା ହଲେ
ଅବଶ୍ୟଇ ଜାନ ସେ ତିନି ସତ୍ୟ ଲଜ୍ଜନ କରେନ ନା ; ତବେ ତୋମାର
ଏ ଆକିଳନ କେଉ ?

ଶାହା । ତିନି ସତ୍ୟ ଲଜ୍ଜନ କରେନ ନା ଜାନି, କିନ୍ତୁ ଆମି
ସଦି ତାକେ ମେ ସୁତ୍ୟ ହତେ ମୁକ୍ତ କରି ?

ନିଃା । ତିନି ତାତେଓ ସମ୍ମତ ହବେନ ନା, ତା କି ତୁମି ଜାନନୀ !

ଶାହା । ଅପର ଉପାୟ ଆଛେ ।

ନିଃା । କି ?

ଶାହା । ଆପନାର ସ୍ଵାମୀର ଜୀବନେ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜାନେନ ?

ନିଃା । ନା ।

ଶାହା । ଆଗି ଏତଦିନ ଜାନ୍ମେମ ନା, ସମ୍ପ୍ରତି ଜେନେଛି ;
ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅତି ମହା ।

ନିଃ। ଆସାର ବଳି କ୍ଷୟା କରା; ତୀର ଉଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ
କର, ତୋମାର ଲଜ୍ଜା ହଲୋ ।

ନାହା । ଆପଣି ଅଭ୍ୟାର କରନ—ଦିନ ଦିନ ତୀର ଉପଦେଶେ
ତୀର ଉପ୍ଯୁକ୍ତ ହେ, ଏହି ଆଶାୟ ଆମି ସୀଛିଲା—ଥା ବଲେ ପରି-
ଚର ଦିଲାମ, ଏଥିମ ତା ନାହି । ଆମି ପୂର୍ବେଇ ବଲେଛି ଆମି
ପିପାସୀ, ପିପାସାସ ଜଳଦେଇ ନିକଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବୋ ମନେ କରେ-
ଛିଲେମ; କିଛୁ ଉଠେଇ ଦେଖତେ ପେଲେମ, ଏ ଜୀବନେ ତୀର ନିକଟେ
ଯେତେ ପାରେବେ ନା ।

ନିଃ। ଭାଲ ତୀର ଉଦେଶ୍ୟ କି ବଲ ?

ନାହା । ତିନି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ନିର୍ମିତ ଲାଲାୟିତ, କିନ୍ତୁ ମୁଦ୍ର
ରେଇ ପିପାସା ତୀର ମେଟେ ନାହି । ତୀର ଅସୀମ କରନ୍ତି ଅନୁତ
ଛବି ଶୁଳିନ ଜଗଂକେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରମେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରେଛେ ବଟେ,
କିନ୍ତୁ ତୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପିପାସା ମେଟେ ନାହି, ତିନି ଦିବାରାତ୍ର
ଏକଟୀ ଉଲଙ୍ଘ ନରମାରୀର ମୃତ୍ତି ସମ୍ମୁଦ୍ରେ ରେଖେ ଚିତ୍ତ କରେନ; କିନ୍ତୁ
ତାମେର ମୁଖ-ମାଧୁରି କିଳପ ଚିତ୍ରିତ କରେନ ହିଂର କଟେ ପାରେନ
ନା । ନାନା ରୂପ ଚିତ୍ରିତ କରେହେନ—ଜଗଂ ମୋହିତ ! କିନ୍ତୁ
ତିନି ତୃପ୍ତ ହନନି; ମେ ଆଦର୍ଶ ସମ୍ବନ୍ଧ କେହ ଦେଇ ତିନି ତାରେ
ସକଳିଇ ଦିତେ ଅନୁଷ୍ଠାନିତ ।

ନିଃ । ଏ କଥାର ଅର୍ଥ କି ?

ନାହା । ଆମି ମେଇ ଆଦର୍ଶ ହେବ; ତାର ପର ତୀର ପଦେ
ସାଂକ୍ଷ୍ରାନ୍ତିକ କରେବୁ (ଏ ଜୀବନେ ଆର ହିତୀସ ଯାଇଞ୍ଚା କରେବୁ ନା)
ଅଭାଗିନୀର ନିକଟ ତିନି ଦାନ ନେବ ।

ନିଃ । ଭାଲ କି ଦାନ ଦେବେ ?

ନାହା । ତୋମାକେ ଦିବ ।

ନିହା । ଆମିକି ତୋମାର ?

ସାହା । ଭଗି ! ଆମାର ହୁଏ, ଆମିଓ ନାରୀ ; ଆମିଅନେକ ସଂଶୋଧ ଏ କଥା ବଜାଇ ।

ନିହା । ତାଳ, ଆମି ତୋମାରି ହଲେମ ; ଆମ ଏକଟି କଥା ମେ ଆଦର୍ଶ ତୁମି କୋଥାର ପାବେ ?

ସାହା । ଆମି ଅନେକ କେଂଦ୍ର ପେରେଇ ।

ନିହା । ଆମି ତୋ କାନ୍ଦି, ପାଇନି ।

ସାହା । ତୋମାର ପ୍ରାଣ ପୋଢ଼େନି, ଆଶା ଭୟ ହୟନି ; ତୋମାର କାନ୍ଦାଯ ଆମାର କାନ୍ଦାଯ ଅଭେଦ ଆଛେ । ମହଜ ଅଭେଦ ବୋର୍ଦ, ତୁମି ଅଭିମାନ କରେ ଆହ, ଆର ଆମି ଉପବାଚିକା ।

ନିହା । କେଂଦ୍ର ପେରେଇ ?

ସାହା । ପେରେଇ, ଆମି ତୀରେ ସତ ଭାଲବାସି, ତିନି ଯଦି ତତ ଭାଲ ବାସନ୍ତେବ, ତା ହଲେ ତୀର ହାତ ଧରେ, “ଆମାର ସଲେ” ପ୍ରଥମ ସେ ଦିନ ଦୃଢାତେମ, ତଥନ ଆମାଦେର ମୁଖେର ଭାବ ଦେଖେ, ତୀର କଠୋର ପ୍ରାଣ ତୃପ୍ତ ହତୋ ।

ନିହା । ମେ ଆଶା ତୋମାର ସଦି ବିଫଳ ହୁଏ, ତା ହଲେ ମେ ଆଦର୍ଶ ପାବେ କୋଥା ?

ସାହା । ମେଇ ଅର୍ଜେକ ଆଦର୍ଶ କିନ୍ତେ ଆମି ଏଥାନେ ଏବେଇ । ସରି ଅନୁତାପାନଲେ ଦର୍ଶ ହୁଦେଇ ବାରି ଦାନ କରାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଥାକେ, ମେଇ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଦିଯେ ତୋମାଯ କିନ୍ତେ ଚାଚି, ତୁମି ଆମାର ହୁଏ !

ନିହା । ଭଗି ଆମି ତୋମାର ; କିନ୍ତୁ ପାଇଁ ଧରି, ମାର୍ଜନ କର । ତୁମିଓ ନାରୀ ; ଅଭିମାନ ବିମର୍ଜନ ଦିକେ ପାରେ ନ ।

ସାହା । ତୁ ସି ପକ୍ଷିବର୍ତ୍ତତା, ଏକ ଅଭିନାମ ଭାଗେ ସହି ଥିଲ ଅଭିନାମେର ଆମ ଥାକେ, ଭପି ! ମାରୀ ହସେ କି ପାରେ ଠେଳା ଉଚିତ ? ଅତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁର ସାଜେନା ।

ନିହା । ତୁ ସି ଆମାର ସଥାର୍ଥୀ ଭପି । ଦେଖଲେମ, ସତ୍ୟଇ ସାଜେନା ।

ସାହା । “ସାଜବେ ନା,” ଆଖି ଅଥମ ଗାନ ଶୁଣେଇ ବୁଝାତେ ପେରେଛି । ଯଥନ ଭପି ବଲେ ;—ଆବାର ଏକବାର ଦେ ଗାନଟା ଗାଓ ; ଗାନଟା ଯେଣ ଚକ୍ରର ଜଳେ ମାଲା ଗାଁଥା ।

ନିହା । ଚକ୍ରର ଜଳେଇ ତୋ ଗେଥେଛି—

(ଗୀତ)

ଧାସାଜ—ମଧ୍ୟମାମ ।

ଜାନିଲେ କେନ ସେ ଭାଲବାସି ।

ସତନେ ସାତନା ବାଡ଼େ କେନ ମନ ଅଭିଲାଷୀ ॥

ଦେଖି ବା ନା ଦେଖି ଭାଲ, ଭାଲବେମେ ଥାକି ଭାଲ,
କି ହଲୋ ବିଫଳ ଆଶା, ବାସନା ସାଗରେ ଭାସି ॥

ସାହା । ବାସନା ସାଗରଇ ବଟେ । ହାୟ ! ଆଖି କୃଳ ପାବୋ ନା ? ଏଥନ ଚଲେମ ; କାଳ ଆବାର ଏମନି ସମ୍ମ ଆସନ୍ତେ,
କଥା ଆଚେ ।

(ସାହନାର ଅଞ୍ଚାନ)

(କନ୍ତିପଥ ଦ୍ରୌଳୋକେର ଅବେଶ)

୧୨ ଶ୍ରୀ । ଡାଇ ! ଆମାର ସ୍ଵାମୀ ସବ ଜେନେହେନ ।

ନିହା । ଆଖିଓ ସବ ଜାଣେ ପେରେଛି ।

୧୩ । ତୋମାର କେ ବଲେ ?

বেঙ্গল প্রকাশনা সং

মিহি সং

২১

নিহা ! তোমার স্বামীকে কি বলেছো ?

১ম। তুমি সেই খান্দকীর সদৈ কেমন করেছো না বলি ?

নিহা ! ভাই তুমি খান্দকি থল না—এখন সে পরিতা—

১ম। তুমি কখন এ কথা বিশ্বাস কর—করলা কখন
হীরে হয় ?

নিহা ! ভাই ! মন করলা অর হীরে ; তবে কখন কখন
মরশ। গেগে থাকে ।

২য়। কিন্তু ভাই তোমার মন পারাগ ।

১ম। কেন ? তোমার স্বামী কি সত্য চিঠি লিখিছেন—
“তোমার বিবে কর্মো কিন্তু মুখ দেখবো না,” কি বলে
লিখলে ?

নিহা ! আমার প্রতি কথা স্মরণ আছে—“তোমায় আমি
ভালবাসি কিনা জানিনা—তোমায় বিবাহ করে পিতৃষ্ণে
বাধ্য, বিবাহ কর্মো কিন্তু বিবাহের পর সাঙ্গাং হবে না, স্মৃত
কি অসম্ভব পত্রের উত্তর লিখে ।”

১ম। তুমি তার কি উত্তর দিলে ?

নিহা ! আমি উত্তর দিলেম, ‘আমিও পিতৃষ্ণে বাধ্য ।’

১ম। তার পর ?

নিহা ! তার পর আর কি বে হলো ।

২য়। কুরিয়ে গেল ।

নিহা ! কুরিয়ে গেল বৈকি ?

১ম। ধূমি ভাই তোমাদের ছজনের প্রাণ ।

৩য়। তুমি কিভাবচো ?

নিহা ! ভাবচি ঢের, এখন কি করতে হবে—

২য়। যা ইছে ভাই ।

১ম। তবে জলে ঝুবে মর ।

নিহা। দেখ ভাই যেন জলের চেউয়ে আণ চেউয়ে
নিরে থাকে—

১ম। দেখ দেখ দেখ—

২য়। মরি মরি মরি—

(গীত)

যোগিয়া—খেম্টা ।

নিহা। জলে হিলোলে আণ চেউয়ে চেউয়ে কত চলে ।

শুন সই, শুন শুননি,

কানপেতে শোন কে কি বলে ॥

দেখনা হাস্ছে কমল, আপনি বিশ্বল,
মোহাগে সই আপনি টলে ॥

না জানি কার পানে চায়,

ভাষায়ে কায়, বিমল জলে ॥

————— (সকলের অস্থান)

তৃতীয় গভীর ।

—————

সাহানা ও হেমন্ত ।

সাহা। আমার আর সাজবার সাধ নাই ।

হেম। এই সাজে, আঁকি দেখ, দেশেই বুবতে পার্বে
আরও সাজা বাকি আছে কি না ?

ସାହା । ସାଜା ବାକି ଆଛେ ତା ଭାବି, କିନ୍ତୁ ମେ ସାଜା ଆର ଆମାର ଦେଖିବାର ସାଧ ନାହିଁ । ତୋମାର ଅହୁଆହେ ଆସି ଅନେକ ଜିନିମ ଦେଖିଲେମ । ଆମାର ଦେଖିବାର ଆର କିଛୁ ବାକି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ତୋମାର ଶୁଦ୍ଧ ଦେଖିବୋ, ମେଇ ଦିନ ଆମାର ଜୀବନ ସଫଳ ଜ୍ଞାନ କରେବା ।

ହେମ । ଆମାର କିମେ ଅଶୁଦ୍ଧ ଦେଖିଲେ ?

ସାହା । ତୁମି ଆର ଆମାର କାହେ ଆଉ ଗୋପନ କଟେ ପାରନା । ବିଧାତା ନାରୀକେ ପରାଧୀନୀ କରେଛେନ, କିନ୍ତୁ କାର ଅଧୀନ, ଜୀବନାରୁ କ୍ଷମତା ଦିଇଥାଇନ ।

ହେମ । ତୁମି କି ଆମାର ଅଧୀନ ?

ସାହା । ଅଧୀନ ସଦି ନା ହତେବ, ତୋମାର ଘନେର କଥା ଟେଇ ପେତେମ ନା ?

ହେମ । ଆମି ସାନ୍ତେଷ, ଆମିହି ବଡ଼ ପାଗଳ, ତା ନୟ ତୁମି ଆମାର ଚେଯେ ପାଗଳ ।

ସାହା । ସଥାର୍ଥ ବଲେଚ, ତୋମାର ପାଗଳାମର ସଙ୍ଗେ ଅହୁତାପ ନାହିଁ, ଆମାର ପାଗଳାମିତି ଅହୁତାପ ଆଛେ ।

ହେମ । ଅହୁତାପ କରେନା ତାହଲେ, ପାଗଳ ହତେ ପାରେନା ।

ସାହା । ତୁମି ବାରଣ କଢେ ଅହୁତାପ କରୋନା; କିନ୍ତୁ ତୁମି ସେ ଜ୍ଞାନ ମୂର୍ଖ ଦେଖିନା ତୋମାର ଅହୁତାପ ହୟ ନା ?

ହେମ । ନା ।

ଶାହା । ତୁମି ବଡ଼ କଟିଲ ।

ହେମ । ଏ ଗାଲ ତୋ ହୁ ବହର ଦିଚ, କିଛୁ ନୁତନ ଗାଲ ଦାଉ ।

ଶାହା । ତୋମାର ପୂଜାଓ ନାହିଁ, ଗାଲାଓ ନାହିଁ ? ଅନ୍ତରଃ ଆମି ତୋ ସେଇ ପାଇନା ।

হেম। একজনে পাও না, কি ? আগ থোঙ, না পূজা থোঙ ?

সাহা। দেখ তোমার কাছে আস্তে ভাল যাবি, কিন্তু এদেশে জলে ঘরি ।

হেম। তুমি বার বার এই কথা বল ; কেম আবি কি তোমার অবস্থা করি ?

সাহা। তুমি কিছুই অবস্থা করনা ; কিন্তু তুমি আমায় মহুরোর মধ্যেই ঘনে করনা ।

হেম। তোমার বেশ মেঘেমাঝুষ ঘনে করি ! ঘনে করে দেখ দেখি, তোমার জগ্নি কি না করেছি ?

সাহা। দর্প রাখ, আমি সামান্য মেঘেমাঝুষ বটে, কিন্তু তুমি যা চাও আমি তা দিতে পাবি ।

হেম। তবে ত ভাল !

সাহা। এখনও তাছিল্য !

হেম। তাছিল্য করি না, কিন্তু যদি করি, তাহলে কি ?—

সাহা। তোমার জীবনের চির উদ্দেশ্য সিদ্ধ হবে না ।

হেম। পাগলের উদ্দেশ্য আছে, তুমি জান ?

সাহা। তুমি আমার হীন বিবেচনা করে স্মরণ কর ।

হেম। আমি তোমার কথন হীন বিবেচনা করিনাই, আমার সমতুল্যই জানি। তবে তুমি আপনাকে চেন না, আমি আপনাকে চিনি ; এখন যদি চিনে থাক তো বলতে পারিনা। ভাল বল দেখি, আমি কি চাই ? তুমি আমার কি দিতে পার ?

সাহা। তুমি ছবি লিখে সকলের প্রশংসা পেয়েছ ; কিন্তু

ଆମର ପ୍ରଶ୍ନା ପାଇ ନାହିଁ । ତୁମି ଏମନି ଏକଟି ଆଦର୍ଶ ଚାଓ
ଯାତେ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରଶ୍ନା ପାଇ ।

ହେଁ । ତୁମି ନା ବରେ ଆମି ସା ଚାହିଁ, ତା ଆମାର ଦିତେ
ପାର ?

ସାହା । ପାରି ।

ହେଁ । ଆମି ତୋମାର କାହେ ଏତ ଦୂରଇ ଅତାଶା
କବି ବଟେ ।

ସାହା । ଆମି ତୋମାର ମେ ଆଦର୍ଶ ଦେବୋ, କିନ୍ତୁ ଦାମ ନେବୋ ।

ହେଁ । ଦାମ କି ଚାଓ ! ସଦି ଏକବାର ମେ ଆଦର୍ଶ ଦେଖିତେ
ପାଇ, ଆର ତଥନି ସଦି ଆମାର ମୃତ୍ୟୁ ଉପଶିଷ୍ଟ ହୟ; ତାତେପର
ଆମି ପ୍ରସ୍ତୁତ ;—

ସାଧ୍ୟ । ଆମାର ଦାମ ଏହି, ଆମି ସା ତୋମାକେ ଦେବେ,
ତୁମି ଆଦର କରେ ନେବେ । ଚୁପ୍ଚ କରେ ରହିଲେ ଯେ ?

ହେଁ । ତୁମି କି ନିବେ ତାହି ଭାବଚି ।

ସାହା । ଭାବଚ କି ? ଆମି ହାତେ କରେ ମଳ ଜିନିମ
ଦେବୋ ନା ।

ହେଁ । ନେବୋ ସ୍ଵିକାର ପେଣେମ; କିନ୍ତୁ ଦାମ ନେବ ଏହି ପ୍ରଥମ
ତୋମାର କାଛେ ସ୍ଵିକାର କରିଲେ । ଆମି ଆଦର୍ଶ କତଦିନେ ପାବ ?

(ଗୀତ)

ଶୈରବୀ—ଆଭାର୍ତ୍ତେକା ।

ଦେଖା ଦିଯେ ଦେଖା ଦାଖନା ।

ସାଧି କାନ୍ଦି ଫିରେ ଚାଖନା ।

ବିଭୋରେ ଆଁଥି ଭରେ, ଦେଖିବେ ଦେଖି ତୋରେ,
ପ୍ରାଣ ରାଖି ପଦେ ନାଖନା ॥

ମାହା । ଆଉ ଆମି ପରମ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହଲେମ ।

ହେସ । କିମେ ।

ମାହା । ତୋମାର ବ୍ୟାକୁଳ ଦେଖିଲେମ ।

ହେସ । ଆର କି କଥନ ବ୍ୟାକୁଳ ହଇ ନାହିଁ ; ତୋମାର ପାଇଁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରେଛି—

ମାହା । ତୋମାର ପାଇଁ ଧରାଓ ଯା ; ଗଲାର ଧବାଓ ତା,
ତାତେ ତୋମାର ବ୍ୟାକୁଳଟା ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନା ।

ହେସ । ତବେ ତୁମି ଆଶା ଦିଲେ, ଆମାକେ ନୈରାଶ କରେ
ନା କି ?

ମାତା । ଯଦି ଶୋଧ ବିତେ ହସ ଉଚିତ ବଟେ ; କିନ୍ତୁ ଆମି
ଜୀଲୋକ, ତୋମାର ମତନ କଠିନ ପ୍ରାଣ ନୟ । ତୁମି କଥନ ପାଥର
ଖୁଦେ ପୁତୁଳ ତୈରାରି କରେ ?

ହେସ । ନା, ଏ କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ କେନ ?

ମାତା । ବହର ପୌତ ହସ ହଲୋ, ଆମାର ଏକଥାର ଏକଭନ୍ତି
ନିମ୍ନେ ପିଲେଛିଲ । ତୁମି ଚିତ୍ର କର, ସେ ଖୁଦେ ପୁତୁଳ ତୈରାରି କରେ ।
ତାରଙ୍ଗ ତୋମାର ମତ ସକଳ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ମତ ଅତ ଧନ ନାହିଁ ।

ହେସ । ସେ କୋଥା ଥାକେ ?

ମାହା । ଆମି ଏକଦିନ ଗିରେଛିଲେମ, ଅତ ଥିଲେ ନାହିଁ ।

ହେସ । ତୁମି ଅନେକ ଦିନେର ପର ଏକଟି ମିଥ୍ୟା କଥା
କହିଲେ ।

ମାହା । ସଥନ ଆମି ବେଶ୍ଟା, ତଥନ ତ ମିଥ୍ୟା କଥା କଇବାଇ ।

ହେସ । ଆଉ ଆମାର ଭାବାଲେ ।

ମାହା । ତନେ ଶୁଦ୍ଧି ହଲେମ ବଟେ । ତୁମି ସେ ଛବିଧାନି
ମିର୍ଜନେ ସମେ ଝାକ ମେ ଛବିଧାନି ଆମାର ଦେଖାଓ ।

হেম। কি ছবি ?

সাহা। আর আমায় ভোলাচ্য কেন ? আচ্ছা না দেখাও
আমি বলচি—একটা পুরুষ মানুষ আর একটা স্ত্রীলোক হজনে
হাত ধরাধরি করে উলঙ্গ দাঢ়িয়ে আছে। আর শুই ছবি
নিয়ে বিজ্ঞনে কি ভাব তাও জানি। তাদের মুখের ভাব তুমি
আঁকতে পাচ্ছনা। তা পার্বী কেমন করে, আমি আদর্শ না
দিলে তুমি আঁকতে পার্বে না।

হেম। দিতে পারি যদি, দাও না ?

সাহা। আমি দিতে পারি; কিন্তু তুমি নিতে পার্বে
কিনা তা আগে পরকৃ করে দেখি।

হেম। আচ্ছা, কি পরকৃ কর্বে কর।

সাহা। অন বলি;—“একটা স্ত্রীলোক, একজনের জন্তু
ভেবে ভেবে পাষাণ হয়েছিল। সে সত্য কালের কথা।
পাষাণ-বৃত্তি হয়ে কত দিন থাকে; দৈবে একদিন যার জন্তু
পাষাণ হয়েছিল, সে তার কাছে উপস্থিত। পাষাণ প্রতিবা
মনে মনে ভাবলে যে “হে পরমেশ্বর ! আমি তো পাষাণ, কিন্তু
যদি এক শুল্কের জন্তু মানুষ হই, তাহা হইলে আমি উহার সঙ্গে
কথা কই” বলতেই মানুষ হলো। গল্লের এইটুকু জানি।
তুমি এই গল্লটুকু শেষ করে দাও।

হেম। আমি তো আর তোমার মত নটা নই যে নাটক
লিখবো; এই গল্ল আমি কেমন করে শেষ কর্বো ?

সাহা। আমি বেশ্যা হয়ে পাষাণে প্রাণ দিলেম, তুমি
একটা মানুষে প্রাণ দিতে পাল্লে না ?

হেম। তিরঙ্গারটা উপযুক্ত হয়েছে।

সাহা । তোমার দুই বৎসরের কথা মনে করে দিচ্ছি, আজ
বল দেখি, তোমার শুক্নো প্রাণ বই আৰ কি সম্বল ? এই
শুক্নো প্রাণ নাড়াচাঢ়া করে পৃথিবী সৱা জান কৱ ।

হেম । কোথা চলৈ ?

সাহা । তোমার সেই ছবি দেখতে ।

হেম । না, না, ছবি দেখতে হবে না ।

(উভয়ের অস্থান)

(হীরালালের প্রবেশ)

(গীত)

মাৰ—কাওয়ালী ।

হীরা । হেৱিব পাষাণে হাসি ।

মে হাসি কত ভালবাসি ॥

সৱল প্রাণে দাগা দিয়ে,

রঘেছি ছায়া নিয়ে,

উদাসী ছায়াৱ হাসি,

দিবানিশি মন পিয়াসী ॥

(হেমন্ত ও সাহানার প্রবেশ)

সাহা । এ গান আমি শুনেছি, যে শিল্পীৰ কথা বল
ছিলাম, সেই এ গীত গাচ্ছে, আমাৰ বোধ হচ্ছে এই সে শিল্পী ।

হেম । আজ তুমি নৃত্য রকম কুহক দেখাচ্ছো ।

হীরা । মহাশয় অম্বিয় বালক বিবেচনা কচেম কল্পন ;
আমাৰ বা কৰ্তব্য বলি । আমাৰ জ্ঞানোদয় অৰধি পাখৰে
মুক্তি কৰি । অনেক রকম কৱেছি, কিন্তু আমাৰ মনেৰ মতন
একটৌও হয় নাই । যখন মনেৰ মতন কল্পনা পালৈম না, তখন
মে কায ত্যাগ কৱাই উচিত । আমি এ স্থানে আৱ থাকবো
না ; আমাৰ বহু ষষ্ঠেৰ গঠন কাকে দিয়ে যাব ! শুনলেম
আপনিও একজন মাধুৰি-উপাসক, যদি অনুগ্ৰহ কৱে গ্ৰহণ
কৱেন, আমি আপনাকেই সেইগুলি দিই ।

হেম । তাতে আপনাৰ লাভ ?

হীরা । ক্ষতি লাভ কখন গণনা কৱি না, সুতৰাং বলতে
পাৰি না ।

হেম । আমাৰ দিয়ে যদি স্থিৰ হন, আমি নেবো
(জনান্তিকে) আজকে দানেৰ পালা ।

হীরা । আগে আপনি দেখুন, আপনাৰ উপযুক্ত কিনা ?

হেম । কোথায় গেলে দেখতে পাই ?

হীরা । আজ সন্ধ্যাৰ সময় এই ঠিকানাৰ গেলেই আপনি
দেখতে পাৰিবেন । আহা ! এ জীলোকটৌ কে ? আমি আপ-
নাকে কখন দেখেছি ?

সাহা । আমি সামান্য বণিতা । আমাৰ দেখে থাকবেন
তাৰ বিচিৰ কি ?

হীরা । সন্ধ্যাৰ সময় যাবেন কি ?

হেম । দাব ।

হীরা । যে আজ্ঞে, তবে চলৈম ?

(হীরাৰ অস্থাৱ ।

হেম। বঞ্জিশী এ কি রূপ ?

সাহা। আমি কেমন করে জানবো ?

হেম। অবশ্যই জান ; আমার প্রয়োজন আছে চলৈম।

(অঙ্গান)

তৃতীয় অঙ্ক ।

প্রথম গভীরক ।

উপবন ।

হেম। আহা ! খতদুর নয়ন যায়, ততদুর কেবল শুন্দর
মুক্তি । একটু বিশ্রাম করি, আবার তোমাদের প্রাণ ভবে
দেখ্ । —

(উপবেশন ও গীত)

বেহাগ—একতালা ।

যাগো কুশুম যাগো কি আসে ।

নীলিমায় কেন তারকা ভাসে ॥

কেন নিশাকর ঢালিছে কিরণ,

তরুলতা কেন নাচ রে,

বিজনে মাধুরী বিলাইছ কারে ॥

নীরবে কি রবে, ভাষ বারে বারে,

কার সোহাগে, কি অনুরাগে

বন মাবে সাজিয়াছ রে ॥

ଅନ୍ତରୟମୁକ୍ତି କ୍ରମେ ନିଚାର ଅଭ୍ୟତିର ଗ୍ରବେଶ !

(ଗୀତ)

ଲୁଗ ଥାଷାଜ—ଖେମଟୀ ।

ଫୁଲ ତୁଳି ଆସଲୋ ସଜନି, ସାଜବୋ ଘନେର ସାଧେ ।
ଦେଖବୋ କେବନ ପ୍ରେମିକ ଅଲି କାଂଦେ କିନା କାଂଦେ ॥
କୁଞ୍ଚମେର ମାଲା ଗାଁଥା, ଏକଲା କେବ ପରବେ ଲତା ;
ତୁଲବୋ ରତନ, କୁଞ୍ଚମ ଭୂମଣ ଧରବୋ ରସିକ ଚାଂଦେ ॥
ଧରବୋ ମୋହିନୀ ଛବି, ସାଜବୋ ଆଜ ବନ ଦେବୀ,
ରାଖବୋ ଖୋପାତେ ବେଁଧେ ଘନମେରି ଝାଂଦେ ॥

ହେମ । (ଚମକିତେ) ଏ କି ଏ ହାନେ ଜନଗ୍ରାଣି ନାହି,
ଏ ସଙ୍ଗିତ କୋଥା ଥେକେ ହଜେ ! ପାଷାଣ ପୁଣ୍ଡଲିରା ଗାନ କହେ
ନା କି ? ନୌରବ ହଲୋ ।

(ଗୀତ)

ପରଞ୍ଜ—ସ୍ଵ ।

ନିହା । ପାଷାଣ ପ୍ରାଣେ ପାଷାଣ ବଳ କରିବା କରିବା ଶାନ୍ତି ।
ପାଷାଣ ନୟ, ଏ ପ୍ରାଣେ ମାଥା, କେ ପାଷାଣ ତା
ଗେଛେ ଜାନା ॥

ଜେନେଶ୍ଵରେ ପାଷାଣ ପ୍ରାଣେ, ପ୍ରାଣ ସୁନ୍ଦରି ପାଷାଣେ,
ଯେ ଜାନେ ସେ ଜାନେ, କେବ, ପାଷାଣ କରି ଉପାସନା ॥

ହେମ । (ଏକଟି ପୁଣ୍ଡଲିକାର ନିକଟ ଗମନ କରିଯା) ନା ଏହି
ଶାନେ ଗାନ ହଜେ । ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରତିମା, ନା କୃତକ ମାତ୍ର । ମରି
ବି କି ମୋହିନୀ ପ୍ରତିମା !

ସାହା । (ନିହାରେ ହଞ୍ଚ ଧାରଣ କରିଯା) ଏହି ଆମାର ଦାନ
ଅଳ୍ପ କରନ ।

ନିହା । ନାଥ ! ଆମି ଏତଦିନ ପାଷାଣ ହୟେଛିଲାମ, ତୋମାର
ଦର୍ଶନେ ଆଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହଲୋ ।—

ହେମ । ପ୍ରିୟେ ଆମାୟ କ୍ଷମା କର ।

ନିହା । ସଦି ସହୃଦୟ ବ୍ୟସର ପାଷାଣ ହୟେ ଥାକତେମ, ଏହି
କଥାତେଇ ତାର ଶୋଧ ହତୋ ।

ହେମ । (ସାହାନାର ପ୍ରତି) ତୋମାର ଦାନ ଆମି ଆଦର
କରେ ନିଲାମ, କିନ୍ତୁ ତୁମି ଆମାୟ ଆଦର୍ଶ ଦିଲେ ନ ।

ସାହା । ଆମି ତୋମାର ମତ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ନହିଁ ; ତୁମି ସେମନ
ମିଛେ କରେ ବଳ ଆମାୟ ଭାଲବାସ, (ସମ୍ମୁଖେ ଆର୍ଚି ଧରିଯା) ତୋମାଦେର ହୃଦୟର ମୁଖେର ଭାବ ତୋମାର ଛବିତେ ତୁଳ ।

ହେମ । ନା, ନା, କେବଳ ଆମାଦେର ମୁଖେର ଭାବ ତୁଲିତେ
ତୁଲ୍ୟ ହବେନା ; ଏ ମୁଖଥାନିଓ ଚାଇ, ଆମାର ହୃଦୟର ଯୋଗିନୀଓ
ମେଇ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅକ୍ରତିର ଆରାଧନୀ କରବେ, ତୋମାୟ ଭାଲବାସି
ବଲଛି ; ଆବାର ବଳ ଦେଖି ଆମି ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ।

(ଗୀତ)

ଲୂମ—ଖେଟ୍ଟା ।

ଯାମିନୀ ମାତୋଯାରା, ମାତୋଯାରା ଆଗ ରେ ।

ମାତୋଯାରା ଚଲେ, ସ୍ଵଧା କାନେ କାନ ରେ ॥

କୁଶମ ମାତୋଯାରା, ମାତୋଯାରା ତାରା ।

ମାତୋଯାରା ଶଶୀ, ମାତୋଯାରା ତାନ ରେ ।

বিজ্ঞাপন।

আজ দিন যাইলে কোথা একটি নাটক
করবে কলিকাতার অনেক সমত অধান প্রধান
প্রতিবালয়ে প্রচার ঘোষণা কর।

